

YAŞLANMA 2002
ULUSLARARASI EYLEM PLANI

12 NİSAN 2002

ÖNSÖZ

Yirminci yüzyıl ile birlikte gelişen en önemli kavram; “toplumların yaşlanması”dır. Özellikle endüstrileşmiş ülkelerde nüfusun yaş dağılımındaki değişikliklere paralel olarak sağlık hizmetlerinin paylaşımı ve sosyal güvenlik hakları gibi pek çok sorunun hızla ortaya çıkması toplumları sosyal ve politik açıdan adeta bir açmazla karşı karşıya bırakmıştır. Gerekli sosyal destek sistemleri oluşturulmadan ortaya çıkan yaşlı nüfustaki patlama halen yılda % 2.5 oranında bir artışla devam etmektedir ve bu toplam popülasyondaki artış oranından çok daha fazladır.

Bu gerçeklerden hareketle kuruluş çalışmaları Dünya Sağlık Örgütü tarafından ‘Uluslararası Yaşlılar Yılı’ ilan edilen 1999 yılında başlayarak 2000 yılında tamamlanan Hacettepe Üniversitesi Geriatrik Bilimler Araştırma ve Uygulama Merkezi-GEBA; Üniversite rektörlüğüne bağlı olarak faaliyet gösteren akademik bir merkezdir.

GEBA bünyesinde Tıp, Diş Hekimliği, Eczacılık, Fen ve Edebiyat Fakülteleri ile Hemşirelik, Ev Ekonomisi, Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon, Sağlık Teknolojisi ve Sosyal Hizmetler Yüksek Okullarından “Geriatri” ve “Gerontoloji” konularında birikim ve deneyim sahibi öğretim üyelerinin gönüllü katılımı ile çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmiştir.

GEBA’ın kuruluş amaçları:

1. Yaşlanma süreci ile ilgili temel bilimsel araştırmaların yapılması,
2. Yaşlanmaya bağlı, görülme sıklığı artan tüm hastalıklar ile ilgili tanı yöntemlerinin geliştirilmesi, güncel takip, tedavi ve bakım planlarının yapılması ve uygulanması,
3. Bu hastalıklar ile ilgili epidemiyolojik araştırmaların planlanması ve uygulanması,
4. Bilimsel ve maddi kaynak sağlanabilmesi için ilgili ulusal ve uluslararası bilimsel araştırma, inceleme ve tedavi kurumları ile, özel ve resmi kuruluşlarla, derneklerle işbirliği yapılması ve bunlarla bilimsel, teknik bilgi ve hizmet değişimi sağlanması,
5. İleri düzeyde uzmanlık kursları, kongre, konferans, sempozyum, seminerler ve yaz okulları düzenlenmesi, bilimsel yayınların desteklenmesi,
6. Yaşlılarda sık görülen hastalıklar ile ilgili konularda aydınlatıcı, bilimsel nitelikte bilgilerin sözlü veya yazılı olarak kamuoyuna ulaştırılmasının sağlanması,
7. Hacettepe Üniversitesi’nin ilgili birimleri ile işbirliği yaparak bu alanda her seviyede öğrenci, öğretim elemanı ve diğer personelin gerekirse ilgili uluslararası kurumlarla işbirliği ile eğitimlerinin yapılmasına yardımcı olunması,
8. Yaşlının toplumsal kabulünü artırmaya yönelik eğitim ve hizmetlerin planlanması ve uygulanması,
9. Yaşlılara danışmanlık hizmetinin verilmesi,
10. Yaşlanmayı geciktirmeye yönelik önlemlerin alınması için çalışmaların yapılması,
11. Yaşlılık dönemine hazırlık programlarının geliştirilmesidir.

2002 yılında “Uluslararası Yaş/anma Asamblesi” tarafından yayınlanan Yaşlanma 2002 Uluslararası Eylem Planı’ nın amacı; “Her yerde insanların güvenli

ve saygın şekilde yaşlanmalarını ve toplumlarında bütün haklara sahip birer vatandaş olarak yaşamaya devam etmelerini garanti etmek” şeklinde ifade edilmektedir.

Yaşlılığı; “yeteneklerin kristalleştiği ve yoğun bir yaşam birikimi ile anıların insanı yeni deneyimlerinin tadını çıkarmaya hazır kıldığı onurlu bir dönem” olarak tanımlayan H. Ü. GEBAM adına bu son derece ayrıcalıklı konuyu 1 Ekim “Uluslararası Yaşlılar Günü” nedeniyle gündeme taşımanın bilinci ve onuru ile, bu raporun hazırlığını üstlenen Sayın Dr. Gonca Oktay Koçoğlu ve Sayın Prof Dr. Nazmi Bilir’e teşekkür eder, yaşlıların çok yönlü sorunlarına çözüm üretme çabasındaki değerli okuyucularımıza yararlı olması dileği ile saygılar sunarım.

Prof.Dr. Yeşim GÖKÇE KUTSAL
H.Ü.GEBAM Müdürü
www.gebam.hacettepe.edu.tr

Çevirenin notu:

Yaşlanma 2002 Uluslararası Eylem Planı (International Plan of Action on Ageing, 2002) Dünya Sağlık Örgütü Uzmanlarının 12 Nisan 2002'de yaptıkları toplantı sonucunda hazırlanmış bir rapordur. Raporun İngilizce aslı düz bir metin şeklinde değil maddeler halinde yazılmıştır. Bazı maddeler oldukça uzun cümlelerden oluşmaktadır. Kimi zaman, daha önce hazırlanmış olan plana atıflar yapılarak, eski planda yer alan görüşlerde bazı değişiklikler yapıldığına veya bazı maddelerin iptal edildiğine ilişkin ifadeler yer almaktadır. Bütün bu nedenlerle çeviride oldukça güçlüklerle karşılaşmıştır. Ancak, çeviri yaparken İngilizce metnin aynen Türkçe'ye çevirisi yerine, okuyucuya Türkçe dilinde, akıcılığı olan sürekli bir metin sunmaya özen gösterilmiştir. Sonuç olarak, düzenleme ve diziliş bakımından İngilizce aslına göre bazı farklılıklar göstermekle birlikte, eylem planının ortaya koyduğu anlamı daha iyi vurgulayan bir Türkçe metin oluşmuştur.

Özenli çabaya rağmen çeviride olabilecek yanlışlıklar için okuyucunun hoşgörüsüne sığınarak, her türlü düzeltme ve uyarılara şükran duyacağımızı ifade ederiz.

Saygılarımızla,

31 Ağustos 2002

Dr. Gonca Oktay Koçoğlu
Dr. Nazmi Bilir

Dönüm noktası sayılabilecek politikalar geliştirilen, tarihte ilk sayılabilecek çalışmalar başlatılan Viyana'daki ilk Dünya Yaşlanma Asamblesi'nde, benimsenen Yaşlanma 2002 - Uluslararası Eylem Planı, geçen 20 yıl boyunca yaşlanma konusunda düşünce ve planlama sürecine yol göstermiştir(1).

Yirminci yüzyıl, ortalama yaşam süresinin uzaması açısından bir devrime tanıklık etmiştir. Ortalama yaşam süresi, 1950 - 2000 yılları arasında 20 yıl artarak 66 yıl olmuştur ve 2050 yılına kadar 10 yıl daha artması beklenmektedir. Yirmibirinci yüzyılın ilk yarısındaki bu demografik zafer ve nüfusun hızla çoğalması sonucu, 2000 yılında 600 milyon olan 60 yaş üzeri nüfusun, 2050 yılında 2 milyara ulaşacağı ve 1998 yılında %10 olan yaşlı nüfus oranının, 2025 yılında %15'e çıkacağı tahmin edilmektedir. Gelecek 50 yıl içinde, yaşlı nüfusun dört kat artması ve bu artışın gelişmekte olan ülkelerde meydana gelmesi beklenmektedir. Asya ve Latin Amerika'da, yaşlı oranının 1998-2025 yılları arasında %8'den %15'e, Afrika'da ise %5'den %6'ya artması beklenmektedir. Ancak, bu oran 2025 yılına kadar iki kat daha artacaktır. HIV/AIDS pandemisi ve sosyoekonomik zorluklarla mücadelenin devam ettiği Sahra Altı Afrika ülkeleri'nde, artış oranının Asya ve diğer Afrika ülkelerindeki artışın yarısı kadar olacağı tahmin edilmektedir. Yaşlı oranı, 1998 ve 2025 yılları arasında Avrupa'da %20'den %28'e, Kuzey Amerika'da %16'dan %26'ya yükselecektir. Bu küresel demografik değişimin, bireysel, toplumsal, ulusal ve uluslararası düzeyde önemli sonuçları bulunmaktadır. İnsanlık; sosyal, ekonomik, politik, kültürel, psikolojik ve ruhsal olarak evrim geçirecektir.

Bu belirgin demografik değişim, bu yüzyılın ortalarına doğru, dünya nüfusunda yaşlı ve gençlerin eşit şekilde temsil edilmesi ile sonuçlanacaktır. Küresel olarak, 2000 ile 2050 yılları arasında, nüfus içinde 60 yaş ve üstü kişi oranının, %10'dan %21'e yükselmesi yani iki kat artması beklenirken aynı dönemde çocuk oranının %30'dan %20'e yani üçte bir oranında düşeceği tahmin edilmektedir. Günümüzde bile, gelişmiş ülkelerde ve ekonomileri geçiş sürecinde olan bazı ülkelerde, yaşlı sayısı çocuk sayısını geçmiştir ve doğum hızlarının azalması nedeniyle nüfus yenilenememektedir. Bazı gelişmiş ülkelerde, 2050 yılına kadar yaşlı sayısı, çocuk sayısının iki katı olacaktır. Ayrıca gelişmiş ülkelerde, kadın erkek oranının 100/71'den 100/78'e düşmesi beklenmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ise yaşlılarda kadın erkek oranı, gelişmiş ülkelerde olduğu kadar yüksek değildir, çünkü ortalama yaşam süresi açısından, cinsiyetler arasındaki fark, genel olarak, daha azdır. Günümüzde, gelişmekte olan ülkelerde, 60 yaş ve üstünde kadın erkek oranı, ortalama olarak, 100/88 iken, yüzyılın ortalarına doğru hafif bir değişim göstererek 100/87 olması beklenmektedir.

(1) Bakınız Dünya Yaşlanma Asamblesi - 26 Haziran : 6 Ağustos 1982
(United Nations Publications. Sales No : E.82:I.16, chap. VI, sect. A.)

Nüfusun yaşlanması, yirmibirinci yüzyılın ilk yarısında hızlı bir yaşlanma süreci geçirmesi beklenen gelişmekte olan ülkelerde büyük bir sorun olmaya adaydır. Yaşlı oranının 2050 yılına kadar %8'den %19'a yükselmesi, buna karşın çocuk oranının %33'den %22'ye düşmesi beklenmektedir. Bu demografik değişim, belli başlı kaynaklarla ilgili güçlükleri göstermektedir. Gelişmiş ülkeler nüfusun yaşlanma sürecini yavaş geçirmiş, ancak yaşlanma, işsizlik ve emeklilik sistemlerinin devam ettirilmesi ile ilgili sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Gelişmekte olan ülkeler ise, kalkınma ve nüfus yaşlanması ile ilgili güçlüklerle yüz yüzedir.

Gelişmekte olan ülkelerle gelişmiş ülkeler arasında, başka büyük demografik farklar da bulunmaktadır. Gelişmiş ülkelerde yaşlıların büyük bir kısmı kentsel bölgelerde, gelişmekte olan ülkelerde ise kırsal alanlarda yaşamaktadır. Demografik tahminler, 2025 yılına kadar, gelişmiş ülke nüfuslarının %82'sinin, gelişmekte olan ülke nüfuslarının ise, yarısından daha az bir kısmının kentsel alanlarda yaşayacağını göstermektedir. Gelişmekte olan ülkelerde, kırsal alanlardaki yaşlı oranı, kentsel alanlardan daha yüksektir. Yaşlanma ile kentleşme arasındaki ilişki üzerinde daha fazla çalışılması gerekliliğine karşın, eğilimler, gelecekte gelişmekte olan birçok ülkenin kırsal alanlarında daha fazla sayıda yaşlı popülasyonun yaşayacağını göstermektedir.

Yaşlıların birlikte yaşadıkları kişiler bakımından da, gelişmiş ülkelerle gelişmekte olan ülkeler arasında önemli farklar bulunmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde, yaşlıların büyük bir kısmı, birden çok kuşağın bulunduğu evlerde yaşamaktadır. Bu farklar, eylem planlarının, gelişmekte olan ülkelerle gelişmiş ülkelerde farklı olacağı anlamına gelmektedir.

Yaşlı nüfusun en hızlı artan grubu, ileri yaşta olanlar (ihtiyar), yani 80 yaş ve üstünde olan kişilerdir. Dünyada, 2000 yılında 70 milyon olan ileri yaş grubunun, gelecek 50 yılda 5 kat artacağı tahmini edilmektedir.

Kadın sayısı yaş ilerledikçe erkek sayısını geçmektedir. Bütün ülkelerde, yaşlı kadınların durumu, eylem planlarında ve politikalarda öncelikli olmalıdır. Kadın ve erkeklerde yaşlanmaya ilişkin farkları kabul etmek, kadın erkek eşitliği ve sorunlarına yönelik etkili ve yeterli önlemlerin alınmasını sağlamak için gerekmektedir. Dolayısıyla, bütün politika, program ve yasaların cinsiyet eşitliği bakış açısı ile ele alınması bir zorunluluktur.

Küresel yaşlanmanın kalkınma süreci içine katılması gerekmektedir. Yaşlanmaya ilişkin politikaların, son zamanlarda bu konuda küresel düzeyde gerçekleştirilen ilk çalışmalar, bazı Birleşmiş Milletler Konferansları ve Zirveleri'nde ortaya konan rehber ilkeler göz önüne alınarak, yaşamın her alanında kalkınmaya yönelik, toplumu bütüncül olarak ele alan bir bakış açısı ile incelenmesine gerek duyulmaktadır.

Yaşlanma 2002 - Uluslararası Eylem Planı'na göre, yirmibirinci yüzyıldaki hızlı yaşlanma süreci ile ilgili karşılaşılabilecek sorunların azaltılması için, sektörlerin tümünde bütün düzeylerde tutum, uygulama ve politikalarda değişiklikler gerekmektedir. Aslında, dünyada, birçok yaşlı güvenli ortamda saygın şekilde yaşlanmakta ve bu süreçte, aile ve toplum aktivitelerine aktif olarak katılmaktadır. Eylem Planı'nın amacı, her yerde insanların güvenli ve saygın şekilde yaşlanmalarını ve toplumlarında bütün haklara sahip birer vatandaş olarak yaşamaya devam etmelerini garanti etmektir. Sağlıklı ve güçlü yaşlılık dönemi temellerinin yaşamın ilk yıllarında atıldığı kabul edilerek; bireysel ve toplumsal yaşlanma ile ilgili anahtar öncelikler üzerinde odaklaşılması için politikacılara yol gösterecek pratik bir araç olması amaçlanmıştır. Yaşlanma sürecindeki özellikler ve sorunlar göz önünde bulundurularak ülkelerdeki çok farklı durumlara uyarlanabilecek özel öneriler geliştirilmiştir. Plan'da, bölgesel yaşanan değişimler, bölgeler arasındaki kalkınma düzeyi farklılıkları ve küreselleşen dünyada ülkelerin birbirine bağımlılığı da göz önüne alınmaktadır.

Uluslararası Yaşlılar Yılı olan 1999 yılının ana teması "bütün yaşlar için bir toplum" dört önemli konu içermekteydi: Yaşam boyu bireysel gelişme, kuşaklar arası ilişkiler; toplum yaşlanması ve kalkınma ilişkisi ile yaşlıların durumu. Uluslararası Yıl, bütün sektörlerde yaşlanma konusunun dahil edilmesi ve yaşamın bütün aşamalarında olanakların artırılması da dahil olmak üzere dünya çapında durumun farkedilmesine, araştırma ve politik eylemlerin artırılmasına katkıda bulunmuştur.

Başlıca Birleşmiş Milletler Konferansları ve Zirveleri ile Genel Kurul'un özel oturumları ve gözden geçirme süreçlerinde alınan kararlar, bütün düzeylerde insanların ekonomik ve sosyal durumunu iyileştirmeyi hedefleyen amaçlar ve taahhütler içermektedir. Yaşlıların topluma katkılarının ve işlevlerinin mutlaka yer alması gerektiği durumlar da belirtilmektedir. Bu şartların yerine getirilmesi durumunda, yaşlıların toplum yaşamına tam katkıda bulunmaları ve kalkınmadan eşit ölçüde yararlanmaları sağlanacaktır. Yaşlanma 2002 - Uluslararası Eylem Planı içinde de yer alan bu amaç, hedef ve taahhütler aşağıda belirtilmiştir.

(a) Yaşlıların bütün insan haklarının ve temel özgürlüklerinin tam olarak tanınması ve gerçekleştirilmesi,

Ayrıca yaşlılıkta yoksulluğun ortadan kaldırılması ve yaşlılar için Birleşmiş Milletler İlkelerini içeren güvenli yaşlanmanın sağlanması,

(b) Yaşlıların, gelir getiren gönüllü işler dahil olmak üzere, toplumun ekonomik, politik ve sosyal yaşamlarına tam ve etkili olarak katılması amacıyla güçlendirilmesi,

(c) Yaşlıların ayrı bir grup olmadığı göz önüne alınarak, yaşam boyu öğrenme ve toplum içinde yer alma olanaklarına erişim gibi fırsatların yaşamın ileri yıllarında da sağlanarak yaşam boyunca bireysel gelişme, kişisel tatmin ve iyi olma durumunun sürdürülmesi,

(d) Bütün ekonomik, sosyal, kültürel hakların yanında vatandaşlık ve siyasi haklara da sahip olmanın sağlanması ve yaşlılara karşı her türlü şiddet ve ayrımcılığın ortadan kaldırılması,

(e) Cinsiyete dayalı ayrımcılığın ortadan kaldırılması yoluyla yaşlılarda cinsiyet eşitliğinin sağlanması,

(f) Sosyal kalkınma için ailenin önemi, kuşaklar arası bağlılık, dayanışma ve karşılıklı ilişkilerin öneminin kavranması,

(g) Yaşlılar için, koruyucu ve rehabilite edici hizmetler dahil olmak üzere, sağlık hizmetleri, destek ve sosyal koruma sağlanması,

(h) Uluslararası Eylem Planı'nın uygulamaya dönüştürülmesi için yaşlılar ile hükümet, sivil toplum ve özel sektörün bütün düzeyleri arasında işbirliğinin kolaylaştırılması,

(i) Özellikle, gelişmekte olan ülkelerde, birçok diğer konunun yanı sıra yaşlanmanın bireysel, sosyal ve sağlık yönleri üzerinde odaklanmak amacıyla bilimsel araştırmalar yapılarak konuda bilgi ve becerilerin artması ve teknolojiyen yararlanması,

(j) Yaşlanmakta olan bireylerin durumlarının ve farklı koşullarının tanınması ve onları etkileyen konularda seslerini duyurmalarının sağlanması için yolların araştırılması gerektiğinin kabul edilmesi.

Yaşlıların tam olarak katılımı ile oluşan, eşitlik esasına dayalı ve ayrımcılığın olmadığı, bütün yaş gruplarını kapsayan bir toplum yaratılmasında kalkınma hakkı da dahil olmak üzere, bütün insan haklarının ve temel özgürlüklerin korunması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Yaşa bağlı ayrımcılıkla mücadele etmek ve saygınlığını geliştirmek, yaşlıların hak ettiği saygının gösterilmesi için esastır. Bütün insan haklarının ve temel özgürlüklerin geliştirilmesi ve korunması, yaş gruplarının tümünü kapsayan bir toplum oluşturulmasında önemlidir. Bu nedenle, kuşaklar arası karşılıklı ilişki, çok yönlü ve etkili iletişim kurma yoluyla geliştirilmeli, önemi vurgulanmalı ve güçlendirilmelidir.

Eylem önerileri, öncelikli üç konuya göre düzenlenmiştir. Bunlar; yaşlılar ve kalkınma; yaşlılıkta sağlık ve iyi olma durumunun artırılması; ve güvenli, kolaylaştırıcı, destekleyici çevrelerin sağlanmasıdır. Yaşlıların yaşamlarının güvende olma durumu, bu üç konudaki ilerlemeden oldukça fazla etkilenmektedir. Yaşlanan dünyaya uyumun başarısının, sosyal kalkınma, yaşlıların yaşam kalitesinde iyileşme ve yaşam boyu refahını destekleyen çeşitli sistemlerin - resmi ya da kayıt dışı sektör - sürdürülebilirliğini sağlama ile ölçüldüğü dünyada, öncelikli konular, politikaların oluşturulması, gerekli düzenlemelerin yapılması ve yürütülmesine rehberlik etmek amacıyla planlanmıştır.

Yaşlanma konusunu, dünyanın gündemine getirmek gerekmektedir. Politik katılımları sağlamak için, çok yönlü ve hakkaniyete dayalı yaklaşımlarla, birleşerek hareket etmek önemlidir. Yapılması gereken, yaşlanma konusu ile sosyal, ekonomik kalkınma ve insan hakları konularının çerçevelerini ilişkilendirmektir. Özel politikaların ülke ve bölgelere göre farklılık göstermesinin yanında, nüfusun yaşlanması, küreselleşme kadar geleceği şekillendirme etkisine sahip olan evrensel bir güçtür. Sadece kendi durumlarını iyileştirmekle kalmayıp aynı zamanda bir bütün olarak toplumu iyileştirmede önderlik yaparak katkıda bulunmak açısından da yaşlıların yeterli olabileceğini kabul etmek gerekmektedir. İleriye yönelik düşünme, bütün insanları, gelecekteki kalkınmanın temeli olarak yaşlanan nüfusun potansiyelini benimsemeye çağırmaktadır.

II. Uluslararası Eylem İçin Öneriler

A. Öncelikli Konu I : Yaşlılar ve Kalkınma

Yaşlılar, kalkınma sürecine tam olarak katılmalı ve aynı zamanda yararlarını da paylaşmalıdır. Hiç bir birey, kalkınmadan yararlanma fırsatından mahrum edilmemelidir. Toplumun sosyoekonomik gelişmesi üzerinde etkisi olan nüfus yaşlanması ile bütün ülkelerde yer alan sosyal ve ekonomik değişiklikler, yaşlıların güçlendirilmesi ve toplum yaşamına katılımlarının sağlanması için acil kararlara ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, göç, kentleşme, geniş ailelerden çekirdek ailelere geçiş, sadece geçinecek kadar geliri olma ve diğer sosyoekonomik değişiklikler teknolojiye erişimde sorunlara yol açmakta, yaşlıların kendi amaçlarına yönelik ekonomik ve sosyal rolleri ile geleneksel destek kaynaklarını zayıflatarak kalkınmaya engel olmakta ve yaşlıları toplumun dışına itebilmektedir.

Kalkınma toplumun bütün sektörlerine yarar sağladığına göre, sürecin yasalara uygun olarak sürdürülmesi için ekonomik büyümenin yararlarının hakkaniyete uygun olarak dağıtımını sağlayan politikaların tanıtılması ve yürütülmesi gerekmektedir. Kopenhag Deklarasyonu ve Eylem Planı'ndaki ilkelerden biri de, kuşaklar arası hakkaniyet sağlanarak şimdiki ve gelecek kuşaklar için sorumlulukların yerine getirilmesi amacıyla hükümetler tarafından çerçeve plan oluşturulmasıdır. Hatta, Milenyum Zirvesi, yoksulluğun uzun süreli olarak ortadan kaldırılması zorunluğu ve 1990'lı yılların küresel konferansları tarafından belirlenen sosyal ve insancıl hedefleri üzerinde durarak bu konuların önemini vurgulamıştır.

İş veriminin ve rekabetin iyileştirilmesi ile sosyal koruma sistemlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması yanında, kendiliğinden ortaya çıkan bir ihtiyaç olarak yaşlanan işgücünün etkilerinin düzenlenmesi politikacıların dikkatini

çekmiştir. Uygun olan durumlarda, çok yönlü reform stratejileri ile sağlam mali temellere dayalı emeklilik sistemleri geliştirilmelidir.

Topluma ve Kalkınma Sürecine Aktif Katılım

Bütün yaşlar için bir toplum, yaşlıların topluma katılımlarının sürdürülmesi hedefini de kapsamaktadır. Bu hedef doğrultusunda çalışmak için, yaşlılara karşı her türlü ayrımcılığı ve dışlanmayı ortadan kaldırmak gerekmektedir. Yaşlıların sosyal ve ekonomik katkıları, ekonomik aktivitelerinden daha fazladır. Yaşlılar, çoğu kez toplumda ve aile içinde hayati roller oynamaktadır. Aile üyelerinin bakımı, üretken destekleyici işler, toplum içinde, ev halkına destek olan gönüllü aktiviteler gibi, ekonomik anlamda ölçülmeyen birçok değerli katkılarda bulunmaktadır. Üstelik, bu roller, gelecekteki iş gücünün hazırlanmasını sağlamaktadır. Her yaş grubundaki bireylerin, özellikle, kadınların bütün sektörlerde karşılığı ödenmemiş işler de dahil olmak üzere yaptığı katkılar göz ardı edilmemelidir.

Sosyal, ekonomik, kültürel, spor, rekreasyon ve gönüllü aktivitelere katılma, aynı zamanda, kişisel refahın gelişmesi ve sürdürülmesine katkıda bulunmaktadır. Yaşlıların organizasyonları, kuşaklar arası iletişimin desteklenmesi ve geliştirilmesini sağlamaları açısından çok önemlidir.

Hedef 1

Yaşlıların Sosyal, Kültürel, Ekonomik ve Politik Katılımlarının Tanınması

Eylemler

(a) Özellikle, her türlü ayrımcılık ile mücadele ederek, insan hakları anlaşmaları ve diğer insan hakları yasalarının uygulamalarının geliştirilmesi, bütün insan hakları ve temel özgürlüklerden tam olarak yararlanma sağlanması,

(b) Yaşlıların ailelere, toplumlara ve ekonomiye katkısının kabul edilmesi, teşvik edilmesi ve desteklenmesi,

(c) Yaşlıların kültürel, ekonomik, politik ve sosyal yaşam ile yaşam boyu öğrenmeye katılımlarının sağlanması ve katılımlarının sürdürülmesi amacıyla teşvik edilmesi için olanaklar yaratılması, programlar hazırlanması ve destek olunması,

(d) Yaşlıların birbirleri ile yardımlaşmasının, farklı kuşaklardan bireylerin yer aldığı gruplara katılımının kolaylaştırılması, kendi potansiyellerini tam olarak anlamalarını sağlayan olanaklar sunulması ve bu konularda gerekli bilgilerin verilmesi,

(e) Bütün yaş gruplarında, toplumun tanınması da dahil olmak üzere, gönüllü çalışmalar için uygun koşullar yaratılması ve gönüllü çalışmalardan az faydalanan ya da hiç faydalanamayan yaşlıların katılımının kolaylaştırılması,

(f) Kültürel, sosyal ve ekonomik rolün çok yönlü bir anlayışla geliştirilmesi ve yaşlıların karşılığı ödenmeyen işler dahil olmak üzere topluma katkısının sürdürülmesinin teşvik edilmesi,

(g) Yaşlıların, ekonomik katkılarından bağımsız olarak değerlendirilmesi ve yeti kayıpları ile diğer durumlara bakılmaksızın saygılı ve iyi davranılması,

(h) Yaşlıların ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması ve yaşamın bütün dönemlerinde onurlu yaşama hakkına saygı duyulması,

(i) Yaşlı çalışanların üretken kapasiteleri nedeniyle istihdamlarının sürdürülmesi konusunda işverenlerin olumlu tutumların geliştirilmesi ve iş yaşamında kendileri de dahil olmak üzere yaşlıların değerinin farkında olunması,

(j) Sosyal dışlanma ve desteklerin güçlendirilmesi için mücadele etmek amacıyla strateji olarak sivil ve kültürel katılımların geliştirilmesi.

Hedef 2

Yaşlıların Karar Verme Sürecinin Bütün Aşamalarına Katılımının Sağlanması

Eylemler

(a) Bütün karar verme düzeylerinde, yaşlıların ihtiyaçları ve sorunlarının göz önünde bulundurulması,

(b) Yaşlıların karar verme sürecinde temsil edilebilmeleri için (özellikle mevcut olmayan yerlerde) karar vermenin bütün aşamalarında yaşlı organizasyonlarının kurulmasının teşvik edilmesi,

(c) Yaşlılık döneminde, özellikle kadınlar olmak üzere bireylerin tümünün karar verme sürecinin bütün aşamalarına tam ve eşit katılımını sağlamak için gerekli önlemlerin alınması.

İş ve Yaşlanan İşgücü

Yaşlıların, istedikleri ve verimli olarak yapabildikleri sürece, gelir getiren işte çalışmalarını sürdürmeye olanak sağlanmalıdır. İşsizlik, istihdam yetersizliği ve iş yaşamının katı kuralları çoğu kez buna engel olmakta, olanaklar sınırlandırılmakta ve toplum yaşlıların enerji ve yeteneklerinden yoksun bırakılmaktadır. Tam istihdam hedefinin geliştirilmesi konusunda Sosyal Kalkınma

Dünya Zirvesi Kopenhag Deklarasyonu'nun 3. maddesinin uygulanması çok önemlidir. Zirve Eylem Planı'nda ana hatları ile belirtilmiş olan stratejiler ve politikalar ile Genel Asamble'nin 24. özel oturumunda istihdamın geliştirilmesi ile ilgili yapılması gerektiği belirtilen ek çalışmalar da önemlidir. İşyerlerinde, yaşlanmakta olan iş gücünün bulunması ve sürdürülmesinin yararlarının farkında olunması gerekmektedir.

Gelişmekte olan ülkeler ve ekonomileri geçiş döneminde bulunan ülkelerde yaşlıların çoğu, uygun olmayan koşullarda ve kayıt dışı sektörlerde çalışmakta, bu durum, resmi sektörde çalışmanın sağladığı sosyal olanaklardan ve koruyucu uygulamalardan yararlanmaya engel olmaktadır. Birçok gelişmiş ülkede ve ekonomileri geçiş döneminde olan ülkelerde ortalama yaşam beklentisi emeklilik yaşını geçmektedir. Üstelik, bu ülkelerde doğum hızı azaldığı için daha az sayıda insan iş yaşamına girmektedir; bu değişime çoğunlukla yaş grupları ayrımcılığı da eşlik etmektedir. Çalışma hayatına başlayan gençlerde azalma, yaşlanan işgücü ve erken emeklilik eğiliminin bir sonucu olarak iş gücünde açıkların meydana gelmesi olasıdır. Bu bağlamda, yaşlılara gerektiğinde yeni iş olanakları sağlanması, esnek emeklilik, işin çevre koşullarının uyarlanabilir olması ve yeti yetersizliği olan yaşlılara mesleki rehabilitasyon gibi istihdam edilme süresini uzatmaya ilişkin politikalar gerekmektedir ve yaşlıların gelir getiren işleri ile diğer aktivitelerini birleştirmelerine olanak sağlanmalıdır.

İş yaşamında yaşlı kadınları etkileyen faktörler, özellikle de gelir getiren işlerde kadınların çalışmasını etkileyen faktörler (örneğin, düşük ücret, iş yaşamına zaman zaman ara vermeleri nedeniyle işinde yükselememe, aile içindeki görevleri nedeniyle ortaya çıkan sorunlar) yanında emekliliği hak etme ve emeklilik döneminde kullanılabilecek kaynaklar açısından da önemlidir. İş yaşamında aile dostu yaklaşımın olmaması, bu zorlukları artırmaktadır. Kadınların gelir getiren işte çalıştığı dönemlerde yaşadıkları düşük gelir ve yoksulluk sorunları, çoğu kez, yaşlılıkta da yoksulluğa yol açmaktadır. Uluslararası Eylem Planı'nın bir hedefi de, iş yaşamında yaş ve cinsiyet dağılımları bakımından bir denge oluşturmaktır.

Herkese istihdam hedefine ulaşmak için, yaşlıların iş yaşamlarının sürdürülmesinin, gençlerin iş yaşamında fırsatlarının azalmasını gerektirmediği, toplumun bütün üyelerinin yararlanacağı ulusal ekonomik durumun iyileşmesine katkıda bulunması açısından değerli olduğu mutlaka kabul edilmelidir. Aynı zamanda, ekonomik alanda, yaşlı çalışanların deneyim ve yeteneklerinden yararlanılarak gençlerin ve yeni çalışmaya başlayanların eğitimleri planlanabilir.

İş gücü açığı olan durumlarda, çalışanların isteyerek emekliliklerini ertelemeleri ve tam ya da yarı zamanlı çalışmaya devam etmeleri için teşvik edilmesi amacıyla mevcut yapılarda büyük değişiklikler yapılması gerekebilir. İnsan kaynaklarını yönetim uygulamaları ve politikaları, yaşlı çalışanların bazı özel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmalı ve gerekli düzenlemelerle bu ihtiyaçlar giderilmelidir. Yaşlı çalışanların, ilerleyen yıllarda da yeteneklerine, sağlıklarına ve kapasitelerine uygun olarak çalışmayı sürdürebilmeleri için, işyeri çevresinin

ve çalışma koşullarının düzenlenmesi gerekebilir. Bu, işverenler, insan kaynakları personelleri ve çalışma organizasyonlarının; yaşlı çalışanların iş yaşamlarını sürdürmelerini kolaylaştırabilecek ve onların işgücünden tam olarak yararlanılabilecek hem yerel, hem de uluslararası işyeri uygulamalarına dikkat etmeleri gereğini ortaya koymaktadır.

Hedef I

Çalışmak İsteyen Bütün Yaşlılar İçin İstihdam Olanakları

Eylemler

(a) Makroekonomik politikaların temel amacı, istihdamın artırılması olmalıdır. Örneğin, iş yaşamı ile ilgili politikaların, bütün yaş gruplarındaki bireylerin yararı için, istihdamın ve üretimin hızla artırılmasını desteklemesi gerekmektedir.

Yaşlıların ise, istedikleri ve yapabildikleri sürece, iş yaşamında yer almaları sağlanmalıdır.

(b) Çalışma dönemindeki nüfusun iş yaşamına katılımının artırılması ve işsizliğin ya da ilerleyen yaşlarda bağımlı olma riskinin azaltılması için gerekli önlemler alınmalıdır. Bu önlemler arasında, iş yaşamına yaşlı kadınların katılımının artırılması, çalışanlara iş sağlığının korunması ve geliştirilmesine öncelik veren sağlık hizmetleri sunulması ve bu hizmetlerin sürdürülmesi, iş ile ilgili becerilerinin devam ettirilebilmesi için güvenli ortamların oluşturulması, teknolojiye, yaşam boyu öğrenmeye, sürekli eğitim ve öğretime, meslek içi eğitime, mesleki rehabilitasyon ve esnek emekliliğe erişim olanağı sağlanması bulunmaktadır. Ayrıca, işsizlerin ve yeti yetersizliği olan kişilerin iş yaşamına katılımının sağlanması amacıyla politikalar geliştirilmelidir.

(c) İş yaşamının dışında kalma ve ilerleyen yıllarda bağımlı olma riskini azaltmak amacıyla, kadınlar, uzun süredir işsiz olanlar ve yeti yetersizliği olan bireyler gibi dezavantajlı grupların çalışma yaşamına katılımını artırmaya yönelik özel çaba gösterilmelidir.

(d) Özellikle, cinsiyet ayrımcılığı başta olmak üzere, her türlü ayrımcılık önlenerek, gerektiğinde, kredi kullanma olanağına erişim sağlanarak yaşlıların kendi işlerini kurma çabaları ve küçük girişimler desteklenmelidir.

(e) Gelir ve üretim artırılarak, çalışma koşulları iyileştirilerek kayıt dışı sektörde çalışan yaşlılara yardımcı olmak gerekmektedir.

(f) Yaşlıların işe alınmaları teşvik edilmeli, çalışan yaşlıların yaşadıkları olumsuzluklar erken tanınarak önlenmeli ve iş yaşamındaki yaş engelleri ortadan kaldırılmalıdır.

(g) Uygun olan durumlarda, emekliliğe, kazanılmış haklarının korunduğu, daha esnek emeklilik politikaları ve uygulamaları ile, çalışanların olduğu kadar işverenlerin de ihtiyaçlarını göz önünde bulunduran yeni bir yaklaşım getirilmelidir. Bu hedefe ulaşma ile ilgili göstergeler, erken emekliliğin teşvik edilmesinin ve bu konudaki baskıların azalması ile emeklilik yaşı geçtikten sonra da çalışanların karşılaştıkları olumsuz davranışların ortadan kaldırılması olabilir.

(h) Çalışma olanakları ve hizmet sunma sorumluluklarını bir arada yerine getiren, aile dostu ve cinsiyet ayrımcılığına duyarlı politikalar geliştirilerek, yaşlıların aile üyeleri, yeti yetersizliği olan kişiler ve HIV/AIDS dahil olmak üzere kronik hastalığı olanlar için, gittikçe artan sayıda çalışan birey için bakım olanakları sağlanmalıdır.

(i) Emeklilik döneminde de çalışma nedeniyle meydana gelebilecek emekli maaşı sorunları, yeti yetersizliği ve sağlık hizmeti hakları ile ilgili sorunların engellenmesi gibi emeklilik sonrasında çalışmanın olumsuz yönlerinin ortadan kaldırılması yönünde çaba gösterilmelidir.

(j) Yaşlanan çalışanlara yardım programları hazırlanarak çalışma kapasitesinin sürdürülmesini ve çalışanların ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlayan yeni işyeri uygulamaları ve düzenlemeler geliştirilmelidir.

(k) Çalışanların iş gücüne uzun süreli katkıda bulunması için, ekonomi, sağlık ve diğer konularda karar verme sürecine katılmaları desteklenmelidir.

(l) Yaşlı çalışanlar ya da iş yaşamına yeni başlayacak olanlar ile ilgili kötü örneklerin düzeltilerek yaşlı çalışanların beceri ve yeteneklerine uygun, gerçekçi bir ortam geliştirilmelidir.

(m) Genç çalışanlardan daha fazla olumsuzluk yaşamamaları, iş yaşamında yararlanımlarının artması ve işlerini kaybetmemeleri için, politikacıların çalışma yaşamı ile ilgili kararlarında yaşlı çalışanları göz ardı etmemesi gerekmektedir.

Kırsal Kesimde Kalkınma, Göç ve Kentleşme

Gelişmekte olan birçok ülkenin ve ekonomileri geçiş döneminde olan ülkelerin kırsal alanlarında, genç yaştaki bireylerin göç etmeleri nedeniyle, yaşlı nüfus belirgin olarak fazladır. Yaşlılar, geleneksel aile desteği, hatta, yeterli mali kaynakları olmadan geride bırakılabilirler. Bu nedenlerle, beslenme ve tarım ile ilgili politika ve programlarda kırsal alanlardaki yaşlanma sorunları göz önünde bulundurulmalıdır. Yaşlı kadınlar, özellikle, aile içindeki bakım rolleri ve aile işlerindeki emeği karşılığında herhangi bir ödeme yapılmadığı ve yaşam için başkalarının desteğine bağımlı olmaları nedeniyle ekonomik sorunlardan en fazla zarar görecektir. Gelişmiş ülkelerin ve ekonomileri geçiş döneminde olan

Ülkelerin kırsal alanlarında yetersiz ekonomik, toplum kaynakları ve yaşılların temel hizmetlere ulaşamaması halen yaşanan sorunlar arasındadır.

Uluslararası nüfus hareketleri ile ilgili sınırlamalara rağmen, göçler artmıştır. Gelişmekte olan ülkeler ve ekonomileri geçiş döneminde olan ülkelerde, yurt dışında çocukları olanlara yapılan ödemeler de dahil olmak üzere, sağlanan ekonomik destek, çoğu kez, yaşıllara, toplumlarına ve yerel ekonomilerine önemli katkıda bulunmaktadır. Geçmiş yıllarda göç edenlerin bir kısmı yaşlandığı için, bazı hükümetler, yaşlı göçmenlere destek olmanın yollarını araştırmaktadır.

Kentlerde durum, geleneksel geniş aile yapısının ve iletişimin sürdürülmesi açısından, kırsal alanlara göre daha kötüdür. Gelişmekte olan ülkelerde, kırsal alanlardan kentlere göçen yaşıllar, çoğu kez, sosyal desteklerini kaybederler. Özellikle, hastalığı ya da yeti yetersizliği olan yaşıllar, toplumdan dışlanabilirler. Uzun yıllardır kırsal alandan kentlere göç ve alt yapısı yetersiz olan şehirlerin genişlemesi gibi sorunları yaşayan ülkelerde, yoksul yaşlı nüfus da artmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerle ekonomileri geçiş döneminde olan ülkelerin kentlerinde, çoğu kez kalabalık aileler içinde yoksulluk içinde yaşayan yaşlı göçmenler, ekonomik otonominin kaybı sonucunda ev dışında gelir getiren işlerde çalışan aile üyelerine göre daha az fiziksel ve sosyal hizmet almaktadırlar.

Hedef I

Kırsal Kesimde Yaşam Koşullarının ve Alt Yapının İyileştirilmesi

Eylemler

(a) Yeni tarım teknik ve teknolojileri öğretilmesi, yapısal ve finans hizmetlerine ulaşılabilirliğin sürdürülmesi yoluyla tarım sektöründe çalışan yaşılların güçlendirilmesi,

(b) Gelir getiren projelere ve kırsal alanlardaki kooperatiflere fon ya da destek sağlanarak ekonomik çeşitliliğin artırılması, küçük çaplı özel girişimlerin teşvik edilmesi,

(c) Hizmet açığı olan kırsal alanlarda, kredilerin geri ödemelerinin küçük taksitlere bölünmesi, küçük finans kuruluşlarının desteklenmesi gibi uygulamalarla yatırımların teşvik edilmesi,

(d) Kırsal alanlarda ve ulaşımın güç olduğu bölgelerde, yetişkin eğitim ve öğretiminin geliştirilmesi,

(e) Kırsal alanlarda ve ulaşımın güç olduğu bölgelerde, yaşayan bireylerin bilimsel verilere dayalı olarak ekonomi ve toplum hakkında bilgilendirilmesi,

(f) Kırsal alanlarda ve ulaşımın güç olduğu bölgelerde, yaşlı kadınların haklarının, ekonomik kaynaklara erişim ve bunların kullanımı konusunda eşit haklar da dahil olmak üzere garanti altına alınması,

(g) Kırsal alanlarda ve ulaşımın güç olduğu bölgelerde, yaşlılar için sosyal koruma ve sosyal güvenlik önlemlerinin güçlendirilmesi,

(h) Kırsal alanlarda ve ulaşımın güç olduğu bölgelerde, yaşlıların temel hizmetlere ulaşımının eşit olarak sağlanması.

Hedef 2

Yaşlıların, Kırsal Kesimde Toplum Tarafından Dışlanmasının Engellenmesi

Eylemler

(a) Kırsal kesimde, yeti yetersizliği olan yaşlılar da dahil olmak üzere yaşlıların hayatlarını bağımlı olmadan sürdürebilmeleri için programlar geliştirilip uygulanması ve gerekli hizmetlerin sağlanması,

(b) Geleneksel kırsal yaşam ve toplum destek yapılarının desteklenmesi ve güçlendirilmesi,

(c) Çoğunlukla, daha az kaynakla, daha uzun bir yaşlılık dönemi geçiren kadınlar başta olmak üzere yakını olmayan, yalnız yaşlılara uygulamalar sırasında öncelik verilmesi,

(d) Kırsal alanlardaki yaşlı kadınların, finans ve alt yapı hizmetlerinden yararlanma olanağı sağlanarak güçlendirilmesine öncelik verilmesi,

(e) Kırsal alanlarda yeni toplumsal destek yapıları geliştirilerek yaşlılar arasında bilgi ve deneyim paylaşımlarının kolaylaştırılması.

Hedef 3

Yaşlı Göçmenlerin Yeni Toplumlara Katılımı

Eylemler

- (a) Yaşlı göçmenler için destekleyici sosyal yapıların güçlendirilmesi,
- (b) Sağlığı ve ekonomik güvenliğinin sürdürülebilmesi için önlemler geliştirilmesi,
- (c) Yaşlılar için merkezler kurulması gibi, kentleşmenin olumsuz sonuçlarını önlemek ya da etkilerini ortadan kaldırmak amacıyla topluma dayalı önlemler geliştirilmesi,
- (d) Uygun ve istenen durumlarda, yaşlıların aileleri ile yaşamlarına yardımcı olunması,
- (e) Yaşlı göçmenlerin, göç ettikleri ülkenin ulusal yasalarına uygun biçimde, sosyal, kültürel, politik ve ekonomik yaşama katılımını sağlamaya yönelik politika ve programlar geliştirilerek yaşlılara saygının güçlendirilmesi,
- (f) Yaşlı göçmenlere kamu hizmetleri verilirken kültür ve dil barajlarının ortadan kaldırılması.

Bilgiye Erişim, Eğitim ve Öğrenim

Eğitim, aktif ve tatmin edici bir yaşam için oldukça önemlidir. Milenyum Zirvesi'nde, 2015 yılına kadar, bütün çocukların ilköğrenimi tamamlamalarının sağlanması konusunda bir taahhütte bulunulmuştur. Bilgiye dayalı bir toplum, yaşam boyu eğitim ve öğretimden yararlanma olanağını sağlayan politikaların kurumlaşmasını gerekli kılmaktadır. Sürekli eğitim, bireylerin ve ulusların üretkenliğini sağlamak için gereklidir.

Gelişmekte olan ülkelerde halen çok sayıda okuma yazma bilmeyen, bilgi düzeyi çok düşük yaşlı bulunmaktadır. Bu durum, yaşlıların hayatını kazanmalarını engellemekte, sağlık ve refahlarını olumsuz etkilemektedir. Bütün ülkelerde yaşam boyu eğitim ve öğretim, yaşlıların istihdama katılmalarını sağlamak için bir ön koşuldur.

Farklı yaş gruplarından çalışanları olan bir işyeri, bireylerin bilgi, beceri ve deneyimlerini paylaşacak bir çevre yaratmaktadır. Bu tür eğitim, anlaşmalar ve politikalarla ile resmi duruma getirilebilir ya da kayıt dışı uygulamalara bırakılabilir.

Çalışan yaşlılar, gelişen teknoloji konusunda eğitilmezlerse yabancılaşma olabilir. Genç yaşlarda eğitim olanaklarına ulaşımın artırılması, yaşlandıkça teknolojik değişikliklerle başa çıkmak da dahil olmak üzere, bireylere yardımcı olacaktır. Buna karşın, dünyanın birçok yerinde, insanların büyük bir kısmı, halen, okuma yazma bilmemektedir. Teknoloji, insanları bir araya getirmek için kullanılabilir ve toplumdan dışlanmanın, yalnızlığın ve ayrımcılığın azalmasına katkıda bulunabilir. Dolayısıyla, yaşlılar için teknolojik değişikliklerden yararlanma, bu değişimlere katılma ve kendi durumlarını bu değişimlere göre ayarlama olanağı sağlayan önlemler alınmalıdır.

Eğitim, öğretim ve eğitimin yenilenmesi, çalışanın işyerindeki değişikliklere uyum sağlamasının önemli belirleyicileridir. Teknolojik ve kurumsal değişiklikler, bir çalışanın becerilerini gereksiz hale getirebilir ve yaptığı işin değerini düşürebilir. Yaşlı çalışanların bilgilendirme, eğitim ve öğretim olanaklarına ulaşımının sağlanmasına daha fazla önem verilmelidir. Özellikle iletişim teknolojisinin gittikçe yaygınlaşan kullanımı dikkate alındığında, yaşlılar gençlere göre, teknolojik ve kurumsal değişikliklere uyum sağlamakta daha çok zorluk çekmektedirler.

Hedef 1

Öğrenim, Eğitim ve Eğitimin Yenilenmesi Olanaklarından Olduğu Kadar Mesleki Rehberlik ve Yerleştirme Hizmetleri İle İlgili Yaşam Boyu Fırsat Eşitliği

Eylemler

(a) Yetişkinlerin okuma yazma oranlarının, kadınlara öncelik verilerek 2015 yılına kadar, %50 artırılması ve bütün yetişkinler için temel, sürdürülebilir eğitime ulaşma olanağı sağlanması,

(b) Yeti yetersizliği olanlara özel okuma yazma ve bilgisayar eğitimleri verilmesi de dahil olmak üzere, yaşlılara okuma yazma, bilgilendirme ve teknolojik beceri eğitimi olanakları sağlanması ve geliştirilmesi,

(c) Yaşlı çalışanlar için, eğitim ve eğitimin yenilenmesi olanaklarını geliştiren politikaların uygulanması ve yaşlıların kazandıkları bilgi ve becerileri emeklilik döneminde de kullanmaları yönünde teşvik edilmesi,

(d) Yaşlı kadınlar öncelikli olmak üzere, bütün bireylerin, yeni teknolojilerden, özellikle de bilgilendirme ve iletişim alanındaki hizmetlerden yararlanmasının sağlanması,

(e) Gündelik yaşamın teknolojik gereksinimlerinin karşılanması amacıyla, yaşlılar için kullanıcı dostu bilgilendirme sistemlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması,

(f) Yaşlıların fiziki özellikleri ve görme kapasitelerinde meydana gelen değişiklikleri göz önüne alan bilgisayar teknolojisi ve baskı, ses özellikleri uygun eğitim materyallerinin geliştirilmesinin teşvik edilmesi,

(g) Sürekli eğitim ve öğretimin, yaşlılar için yararlarını, hem işverenlere hem de çalışanlara göstermek için eğitim ve üretkenlik arasındaki ilişkiyi ortaya koyan araştırmaların teşvik edilmesi,

(h) İşverenlerin ve çalışma kurumlarının, yaşlı çalışanları, özellikle de kadınları, iş yaşamı ile ilgili yeniden eğitimin önemini farkında olmalarının sağlanması.

Hedef 2

Bütün Yaş Gruplarındaki Bireylerin, Yaşla Kazanılmış Deneyimlerin Yararları Göz Önüne Alınarak, Kapasite ve Danışmanlığından Yararlanma

Eylemler

(a) Eğitimde, yaşlıların kapasite ve yeteneklerinin tam olarak kullanılması ve kuşaklar arasında, yeni teknolojilerin kullanımı da dahil olmak üzere bilgi ve deneyim paylaşımı için eğitim kapsamında olanaklar sağlanması,

(b) Yaşlıların çalışma ortamlarında, rehber eğitici, arabulucu ve danışman olarak rol oynamalarının sağlanması,

(c) Cinsiyet eşitliği bakış açısı ile; aile içinde, komşular arasında ve toplumda geleneksel ve geleneksel olmayan, kuşaklar arası yardımlaşmaların desteklenmesi ve güçlendirilmesi,

(d) Bilgilendirme teknolojileri başta olmak üzere bütün uygulama alanlarında, yaşlı gönüllülerin becerilerini göstermelerinin teşvik edilmesi,

(e) Yaşlıların sosyal, kültürel ve eğitim deneyimlerinden yararlanılması ve kapasitelerinin kullanımının desteklenmesi.

Kuşaklar Arası Dayanışma

Her düzeyde (aile, toplum ulusal) kuşaklar arasında dayanışma, bütün yaş gruplarını kapsayan bir toplum hedefinin temel dayanağıdır. Dayanışma, sosyal birlik beraberlik için ön koşul olmasının yanında toplumun refahının ve bakım sistemlerinin temelidir. Değişen demografik, sosyal ve ekonomik koşullar, ekonomik büyüme ve gelişmeyi, sürekli yeterli gelir ve hizmet sağlamayı garantileyen emeklilik, sosyal güvenlik, sağlık ve uzun süreli bakım sistemlerinin yapılandırılmasını gerekli kılmaktadır.

Kuşaklar arası bağlar, aile ve toplum düzeyinde, herkes için değerlidir. Bütün kültürlerde insanların büyük bir çoğunluğu, insanları birbirinden ayrı tutabilen çağdaş yaşamın baskılarına ve coğrafi hareketliliğe rağmen, yaşamları boyunca aileleriyle yakın ilişkiler sürdürürler. Bu ilişkiler, her iki yönde de etki gösterirler. Yaşlılar, çoğunlukla, torunlarının ve diğer yakınlarının eğitimi ve bakımında hem mali olarak hem de emek ve zaman harcayarak önemli katkılarda bulunurlar. Hükümetler de dahil olmak üzere bütün sektörler bu bağların güçlendirilmesini amaç edinmelidir. Buna rağmen, yaşlılar için, genç kuşaklarla yaşamın her zaman en iyi seçenek ya da tercih edilen olmadığını kabul etmek önemlidir.

Hedef I

Kuşaklar Arasında Eşitlilik ve Dayanışmanın Güçlendirilmesi

Eylemler

- (a) Yaşlanma konusunun bütün topluma öğretilmesi,
- (b) Kuşaklar arası dayanışma ve sosyal birlik beraberliğin geliştirilmesi hedefi açısından politikaların gözden geçirilmesi
- (c) Toplumsal bir kaynak olarak yaşlılar üzerinde odaklanarak, kuşaklar arasında karşılıklı, üretken paylaşımın geliştirilmesini amaçlayan girişimlerde bulunulması,
- (d) Yaş grubu ayrımcılığından kaçınılarak bütün yaş gruplarının bir araya gelmesini kolaylaştıran toplantılar düzenlenip toplumlarda kuşaklar arası ilişkileri sürdürmek ve geliştirmek amacıyla olanakların artırılması,

(e) Aynı zamanda, anne babalarına, kendi çocuklarına ve torunlarına bakmak zorunda olan bireylerin, bu özel durumlarının ve ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması,

(f) Sosyal kalkınma için anahtar faktör olan kuşaklar arası dayanışmanın teşvik edilip güçlendirilmesi,

(g) Yaşlıların, ailesi ile birlikte ya da yalnız yaşam gibi, farklı kültür ve ortamlarda yaşam biçimlerinin olumlu ve olumsuz yönleri konusunda araştırmalar yapılması.

Yoksulluğun Ortadan Kaldırılması

Yaşlılık döneminde yoksulluğun ortadan kaldırılması, Yaşlanma 2002 - Eylem Planı'nın temel amaçlarından biridir. Son zamanlarda, bütün dünyada, yoksulluğun ortadan kaldırılmasını hedefleyen politika ve uygulamalar üzerinde odaklanılmış olunmasına karşın; yaşlılar, birçok ülkede bu politika ve programların dışında bırakılmışlardır. Yoksulluğun endemik olduğu yerlerde, yaşam boyu yoksulluğa rağmen hayatta kalabilenler, çoğunlukla, yaşlılık döneminde artan yoksullukla karşı karşıya kalırlar.

İş yaşamında ara vermeden çalışmaya dayanan sosyal güvenlik sistemlerindeki taraf tutma, yoksulluğun feminizasyonuna katkıda bulunmaktadır. Ekonomik gücün paylaşılmasında cinsiyet eşitsizliği ve tutarsızlıklar, kadın ve erkeklerde gelir getirmeyen işlerin eşit olmayan dağılımı, kadın girişimciler için teknolojik ve finansal destek yoksunluğu, gayrimenkul ve krediler başta olmak üzere sermayelerin eşit olmayan şekilde kullanımı ve kontrolü, iş yaşamına başlama zorluklarının yanı sıra bütün zararlı geleneksel ve alışılmış uygulamalar, kadınların ekonomik gücünü sınırlandırmış ve sonuçta, yoksulluğun feminizasyonu ortaya çıkmıştır. Birçok toplumda, boşanma, ayrılma, evli olmama ya da dul kalma gibi nedenlerle aile reisinin kadın olduğu evlerde yaşayanlar yoksulluk riski ile karşı karşıyadır. Yoksulluğun özellikle kadınlar arasında yaygınlaşmasını önlemek için özel sosyal koruma yaklaşımlarına gerek vardır.

Yeti yetersizliği olan yaşlılar, işverenlerin tutumları ve ihtiyaçlarına uygun olmayan işyeri koşulları başta olmak üzere yaşadıkları ayrımcılık nedeniyle, diğer yaşlılara göre daha büyük yoksulluk riski ile karşı karşıyadır.

Hedef I

Yaşlılarda Yoksulluğun Azaltılması

Eylemler

(a) Yoksulluğun azaltılmasını hedefleyen politika ve programlara yaşlıların dahil edilmesi,

Ağır yoksulluk içinde yaşayan insan sayısının 2015 yılına kadar yarı yarıya azaltılması,

(b) Yaşlıların, kredi, piyasa, mülkiyet ve gelir getiren iş olanaklarına eşit olarak erişiminin sağlanması ve geliştirilmesi,

(c) Yoksulluğun ortadan kaldırılması amacıyla yönelik strateji ve uygulama programlarında, yaşlı kadınların, ileri yaşlıların, yeti yetersizliği olanların ve yalnız yaşayanların ihtiyaçlarının öncelikli olarak ele alınmasının sağlanması,

(d) Uygun olan durumlarda, yaşlı kadınların ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla yaşa ve cinsiyete bağlı yoksulluk göstergelerinin geliştirilmesi ve yoksullukla ilgili mevcut göstergeler kullanılarak elde edilen sonuçların yaş ve cinsiyet dikkate alınarak değerlendirilmesi,

(e) Başta kadınlar olmak üzere yaşlılarda yoksulluğun ortadan kaldırılması için bireylerin güçlendirilmesi amacıyla hazırlanmış programların desteklenmesi, kalkınmaya katkılarının artırılması ve kalkınmanın getirdiği sonuçlardan yararlanmalarının sağlanması,

(f) Yaşlılara sürdürülebilir sosyal ve ekonomik destek sağlamak amacıyla uluslararası düzeyde kabul edilmiş hedeflerle tutarlı hareket ederek yoksulluğun ortadan kaldırılması için ulusal çabaların güçlendirilmesi ve uluslararası işbirliğinin artırılması,

(g) Küreselleşen ekonomiye katılımlarının artırılması için, özellikle yaşlılık dönemi yoksulluğunu ortadan kaldırma çabalarını destekleyerek gelişmekte olan ülkelerin güçlendirilmesi.

Gelir Güvenliği, Sosyal Koruma/Sosyal Güvenlik ve Yoksulluğun Önlenmesi

Gelir güvenliği ve sosyal koruma/sosyal güvenlik göstergeleri, yardımcı olsun olmasın, iyi yapılandırılmış olmalarının yanında kayıt dışı sektör planları da içerirler. Ekonomik refahın, sosyal birlik ve beraberliğin temel dayanaklarıdır.

Küreselleşme, yapısal programlar, mali kısıntılar ve artan yaşlı nüfus çoğunlukla resmi sosyal koruma/sosyal güvenlik sistemleri üzerinde baskı yapan faktörler olarak görülürler. Yeterli gelir güvenliğinin sürdürülebilirliği çok önemlidir. Gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda, sosyal koruma/sosyal güvenlik açısından ulusal sistemlerinin kapsayıcılığı sınırlı olduğu için, bireyler, aile desteğini zorlayan olumsuz koşullardan ve çalışma ortamı sorunlarından zarar görebilirler. Ekonomileri geçiş döneminde olan ülkelerde yaşanan ekonomik değişimler, yaşlılar ve çocukları olan aileler başta olmak üzere, toplumun bütün kesimlerini yoksullaştırmıştır. Enflasyonun yüksek olduğu yerlerde, emekli maaşları,

özürlülük sigortası, sağlık güvenceleri ve kişilerin birikimleri değerlerini kaybetmektedir.

Özellikle yaşlı kadınlar ile ilgili uygun sosyal koruma/sosyal güvenlik göstergeleri, yoksulluğun feminizasyonuna karşı mücadeleler için gereklidir.

Hedef I

Bütün Çalışanlara Yönelik, Uygun Olan Durumlarda, Emekli Maaşları, Özürlülük Sigortası ve Sağlık Güvencesi Dahil Olmak Üzere, Temel Sosyal Koruma/Sosyal Güvenlik Sağlanabilmesi İçin Programlar Geliştirilmesi

Eylemler

(a) Yaşlılık dönemi boyunca, bütün insanlara, yeterli ekonomik ve sosyal koruma sağlayan politikaların geliştirilip uygulanması,

(b) Sosyal koruma/sosyal güvenlik sistemlerinde cinsiyet eşitliğinin sağlanması,

(c) Resmi ve resmi olmayan sektörlerde çalışanların artışı göz önüne alınarak sosyal koruma/sosyal güvenlik sistemlerinin çalışan nüfusun tümünü kapsamının sağlanması,

(d) Kayıt dışı sektör sektörlerde çalışanlar için, yeni sosyal koruma/ sosyal güvenlik programlarının hazırlanması,

(e) Sosyal koruma/sosyal güvenlik sistemlerinden yararlanma olanağı sağlanması amacıyla, kapasitesi düşük, yaşlı çalışanların istihdam edilmesini desteklemek için programların uygulamaya konulması,

(f) Emekli maaşlarının sürekli, doğru, sorunları çözebilecek miktarda ve şeffaf ödeme planları olması ve uygun olan yerlerde, özürlülük sigortasının da aynı özellikleri taşıması,

(g) Özel ve ek emeklilik maaşları, uygun olan yerlerde de, özürlülük sigortası ile ilgili düzenleyici bir çerçeve plan hazırlanması,

(h) Yaşlılara sosyal koruma/sosyal güvenlik ile ilgili bütün konularda danışmanlık hizmetleri verilmesi.

Hedef 2

Bütün Yaşlılara, Özellikle, Sosyal ve Ekonomik Olarak Dezavantajlı Gruplara Yeterli Asgari Gelir

Eylemler

(a) Uygun olan yerlerde, yeti yetersizliği olanları destekleyen ve emeklilik maaşından kesinti yapılmayan bir sistemin kurulmasının sağlanması,

(b) Sosyal koruma/güvenlik sistemleri olmayan yerlerde, acil olarak, yoksulluktan zarar görebilecek bireyler, yalnız yaşayanlar, kadınlar ve hiçbir desteği olmayanlara asgari miktarda maaş sağlayan sistemlerin kurulması,

(c) Uygun olan durumlarda, emekli maaşları ve özürllük sigortası düzenlemelerinin yaşlıların yaşam standartları göz önüne alınarak yapılması,

(d) Uygun olan durumlarda, yüksek enflasyonun etkilerine karşı emeklilik maaşı, özürllük sigortası ve tasarruf düzenlemeleri ile ilgili önlemler alınması,

(e) Gelişmekte olan ülkelerle, ihtiyacı olan ülkelere yardımcı olmak için, özellikle yaşlılık döneminde temel sosyal koruma uygulamalarının düzenlenmesi amacıyla uluslararası finans kuruluşları başta olmak üzere uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapılması.

Acil Durumlar

Doğal afetlerde ve diğer acil durumlarda, yaşlılar, aile bireylerinden ve dostlarından uzak kalmaları, beslenme ve barınak bulma olanaklarının daha az olması nedeniyle zarar görmeye açıktır ve bu durumun öneminin kavranması gerekir. Bu dönemlerde, temel bakım rollerini üstlenmeleri için yaşlılara başvurulabilir. Hükümetler, kurtarma ve yardım kuruluşları, rehabilitasyon ve yeniden yapılanma döneminde, yaşlıların acil durumlarla başa çıkmada olumlu katkıda bulunabileceklerini de kabul etmelidir.

Hedef 1

Doğal Afetler İle Diğer Acil Durumlar Sırasında ve Sonrasında Yaşlıların Beslenme, Barınma, Tıbbi Bakım ve Diğer Hizmetlerden Eşit Olarak Yararlanması

Eylemler

(a) Silahlı çatışma ve yabancı güçlerin istilası gibi durumlarda, yeti yetersizliği meydana gelenler için fiziksel ve psikolojik rehabilitasyon sağlanması dahil olmak üzere yaşlıların korunması ve yardım edilebilmesi için yapısal önlemler alınması,

(b) Genel Kurul Kararları uyarınca, ülke içinde zorunlu yer değiştirme durumlarında, yaşlıların korunması, yardımcı olunması, insani yardım ve insani acil yardım sağlanması için hükümetlere çağrıda bulunulması,

(c) Acil durumlarda, yaşlıların durumlarının ve nerede olduklarının belirlenmesi ve ihtiyaç değerlendirme raporlarında, zarar görme olanakları ve katkılarına yer verilmesi,

(d) Yaşlıların fiziksel ve sağlık sorunları ile gereksinimlerine yönelik temel desteğin sağlanması konusunda kurtarma ve yardım kuruluşlarında duyarlılığın artırılması,

(e) Yaşlılar için hizmetlerin var olması ve ulaşılabirliğin sağlanması ve uygun olan durumlarda, planlama ve dağıtım hizmetlerine dahil edilmesi,

(f) Yeni ve alışık olmadıkları ortamlarda yaşlanan, farklı kültürel özgeçmişlere sahip yaşlı mültecilerin, çoğunlukla, hizmetlerden yararlanması için daha fazla desteğe ve sosyal bağlantılara ihtiyaçları olduğunun kavranması ve hizmetlerden yararlanması için desteklenmesi,

(g) Afetlere hazırlıklı olma, kurtarma ve yardım aktivitelerinde eğitim, hizmet ve gerekli malzemelerin hazır olması dahil olmak üzere afette kurtarma ve yardım planlarında yaşlılara yardım konusunun açık ve anlaşılır biçimde bahsedilmesi ve ulusal rehberler geliştirilmesi,

(h) Aile ve sosyal bağların tekrar oluşturulması ve travma sonrası stresle mücadelede yaşlılara yardımcı olunması;

(i) Afetlerden sonra, sahtekar fırsatçılar tarafından, yaşlılara ekonomik olarak zarar verilmesinin önlenmesi ve yaşlıları istismardan korumayı hedefleyen uygulamalar planlanması,

(j) Acil durumlarda, özellikle kadınlar olmak üzere bütün yaşlıların karşı karşıya kaldıkları riskler göz önünde bulundurularak, yaşlıların fiziksel, psikolojik,

cinsel ve ekonomik olarak istismar edilmesi konusunda duyarlılığın artırılması ve korunmalarının sağlanması,

(k) Aktif kişilere kendi kendilerine yetme konusunda yardım edilmesi, ileri yaştaakilere ise daha iyi bakım verilmesinin sağlanması gibi, yaşlı mültecilerle ilgili amaca yönelik planlar, programlar yapılması ve uygulamalar gerçekleştirilmesinin desteklenmesi,

(l) Doğal afetler, diğer acil durumlar ve çatışmalar sonrasında, iyileştirme ve uzun süreli kalkınmayı destekleyecek şekilde, bu durumlardan etkilenen ülkelerin yükünün paylaşılması, insani yardımların koordine edilmesi dahil olmak üzere uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesi.

Hedef 2

Acil Durumlardan Sonra Toplumların Tekrar Kurulması, Yeniden Yapılanması ve Sosyal Dokunun Düzenlenmesi Yönünde Yaşlıların Katkılarının Artırılması

Eylemler

(a) Zarar gören veya görebilecek yaşlıların belirlenerek yardım edilmesi dahil olmak üzere kurtarma ve rehabilitasyon programlarının toplumda uygulanmasında yaşlılara yer verilmesi

(b) Eğitim, haberleşme ve mücadele kararları verilirken yaşlıların aile ve toplum içinde liderlik kapasitelerinin tanınması,

(c) Yaşlı kadınların özel ihtiyaçları da göz önünde bulundurularak, gelir getiren işler, eğitim programları ve meslek ile ilgili aktiviteler dahil olmak üzere, rehabilitasyon yoluyla, yaşlılara kendi ekonomik yeterliliğini tekrar kazanmaları için yardım edilmesi,

(d) Yaşlılara, gayrimenkul, gelir getiren iş ve kişisel varlıklarını kaybetme ve zorunlu yer değiştirme durumlarında, yasal bilgilendirme ve danışmanlık sağlanması,

(e) Doğal afet ve diğer acil durumlarda hazırlanan insani yardım programları ve paketlerinde yaşlıların ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması,

(f) Acil durumlardan sonra, uygun olan durumlarda, yaşlıların katkıları ile gerçekleşen başarılı uygulamaların sonuçlarının paylaşılması ve gerekli düzenlemelerin yapılması.

B. Öncelikli Konu II : Yaşlılıkta Sağlık ve Refahın Sağlanması

Sağlık, bireylerin yaşamında ne kadar önemliyse, toplum sağlığı da ekonomik büyüme ve kalkınma için o kadar önemlidir. Bireylerin sağlıklı ve uzun yaşamasının sağladığı yararlar, özellikle gelişmekte olan ülkeler ve bazı toplumlarda, hala, yaş gruplarının tümünde yüksek mortalite ve morbidite olması nedeniyle, henüz bütün dünya tarafından paylaşılamamıştır.

Yaşlılar, rehabilitasyon hizmetleri ve cinsel sağlık da dahil olmak üzere, koruyucu ve tedavi edici sağlık hizmetlerine ulaşma haklarına sahiptir. Yaşlıların, koruyucu sağlık hizmetlerini de içeren, yaşam boyu hastalıkların önlenmesi ve sağlığın geliştirilmesi aktivitelerinin önemini kavrandığı sağlık ve bakım hizmetlerine ulaşılabilirliğinin sağlanması, bağımsız yaşamın sürdürülmesi, hastalıkların önlenmesi ve geciktirilmesi, yeti yetersizliklerinin tedavisi olduğu kadar yeti yetersizliği olan kişilerin yaşam kalitelerinin iyileştirilmesine odaklanması gerekmektedir. Sağlık ve bakım hizmetlerinde, personel eğitimi ve yaşlıların gereksinimlerini karşılayacak düzenlemelere ihtiyaç vardır.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), sağlığı, sadece hastalık ve sakatlıkların olmaması değil, fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden tam iyilik hali olarak tanımlamıştır. Sağlıklı ve refah içinde yaşlanmak için, yaşam boyunca bireysel çaba ve bu çabaların başarılı olabileceği uygun bir çevre gerekmektedir. Bireylerin sorumluluğu, sağlıklı bir yaşam tarzını sürdürmektir. Hükümetlerin sorumluluğu ise, sağlıklı ve refah içinde yaşlanma için olanak sağlayan destekleyici bir çevre oluşturmaktır. Hem insani hem de ekonomik nedenlerle, yaşlıların, diğer yaş gruplarındaki bireyler gibi koruyucu, tedavi edici ve rehabilitasyon hizmetlerine ulaşılabilirliğinin sağlanması gerekmektedir. Uygun olan durumlarda, üniversite müfredatlarında, sağlık ve bakım sistemlerinde geriatri biliminin yer almasının yanında, yaşlıların ihtiyaçlarına yönelik planlanmış sağlık hizmetleri de varolmalıdır. Sivil toplum örgütleri ve aileler başta olmak üzere, hükümetlerle birlikte, sağlıklı bir yaşam tarzının sürdürülmesi için bireylere olanak sağlayan ve destekleyici bir çevre yaratılmasında çalışan topluluklar da bulunmaktadır.

Dünyada, hastalıkların dağılımında yaşanan epidemiyolojik geçişle, bulaşıcı ve parazitik hastalıklar yerlerini yavaş yavaş, kronik ve dejeneratif hastalıklara bırakmaktadır. Bununla birlikte, gelişmekte olan birçok ülke ve ekonomileri geçiş döneminde olan ülkeler, bulaşıcı olmayan hastalıkların artan tehditine paralel olarak HIV/AIDS, tüberküloz ve sıtma gibi alevlenen bulaşıcı hastalıklarla birlikte iki kat daha fazla hastalık yükü altındadır.

Yaşlanan nüfusun bakım ve tedavi edici hizmetleri için artan ihtiyaç uygun politikalar gerektirmektedir. Bu politikaların olmaması harcamaların artışına neden olabilir. Sağlığın geliştirilmesi ve hastalıklardan koruma, gerekli olduğunda

yardımcı teknolojiler ve rehabilitasyon hizmetleri, ruh sağlığı hizmetleri, sağlıklı yaşam tarzının teşvik edilmesi ve destekleyici uygulamalar dahil olmak üzere, yaşam boyu sağlığı geliştiren politikalar, yaşlılıkla ilgili yeti yetersizliği düzeylerini azaltabilir ve bütçeyi olumlu etkiler.

Yaşam Boyu Sağlığın Geliştirilmesi ve Refah

Sağlığın geliştirilmesi, bireyleri kendi sağlıklarını izlemeleri ve iyileştirmeleri için teşvik eder. Sağlığın geliştirilmesi temel stratejileri, Ottawa Sağlığın Geliştirilmesi Anlaşması'nda (1986) belirtilmiştir. Uluslararası Nüfus ve Kalkınma Konferansı'nda (1994) kabul edilen temel hedefler, sağlıklı ve uzun yaşam, bütün bireylerin yaşam kalitelerinin iyileştirilmesi, morbidite ve mortalite hızlarının azaltılması ve ortalama yaşam süresinin artırılmasıdır. DSÖ tarafından, hem halk sağlığının geliştirilmesi hem de sağlık hizmetlerine ulaşılabilirliğin artırılması için önerilen kararların uygulanması yoluyla bu hedeflere ulaşılabilir.

Yaşlıların sağlığın geliştirilmesi ve yaşam boyu hastalıklardan korunmayı içeren sağlık ve bakım hizmetlerinden eşit olarak yararlanması sağlıklı yaşlanmanın temel dayanağıdır. Sağlığın geliştirilmesi ve hastalıklardan korunmayı içeren yaşam boyu yaklaşımı, bağımlı olmadan yaşama, hastalık ve yeti yetersizliklerinden korunma ve bunların geciktirilmesi, tedavi edici hizmetlerin verilmesi yanında yeti yetersizliği olan yaşlılara üretken ve kaliteli bir yaşam sağlanması üzerine odaklanmalıdır.

Yaşam boyunca sağlığın sürdürülmesi ve geliştirilmesi, bireysel sağlığı etkileyen özel uygulamalardan daha fazlasını gerektirir. Sağlık, fiziksel çevre, yaşanan yerin coğrafyası, eğitim, meslek, gelir, sosyal statü, sosyal destek, kültür ve toplumsal cinsiyet de dahil olmak üzere çevresel, ekonomik ve sosyal birçok belirleyici faktörden etkilenmektedir. Yaşlıların ekonomik ve sosyal durumunda iyileşmeler sağlık durumlarında da iyileşmelerle sonuçlanacaktır. Yasalar ve hizmet sunumunda meydana gelen gelişmelere rağmen, kadınlar için yaşam boyu eşitlik birçok alanda sağlanamamıştır. Yaşlılık dönemini iyi geçirme amacına yönelik yaşam boyu yaklaşımı, yaşamları boyunca sosyal, ekonomik, fiziksel ve psikolojik engellerin meydana getirdiği birikmiş etkiler nedeniyle, kadınlar için çok önemlidir.

Çocuklar ve yaşlılar, çevre kirliliğinden diğer yaşlardaki bireylere göre daha fazla etkilenirler, hatta düşük düzeylerdeki kirlilikten bile zarar görebilirler. Çevre kirliliği sonucu ortaya çıkan sağlık sorunları, üretkenliği azaltır ve yaş ilerledikçe yaşam kalitesini daha fazla etkiler. Malnütrisyon, yaşlıları, büyük risk ile karşı karşıya bırakır, sağlıklarını ve yaşamları olumsuz olarak etkiler. Yaşlılarda sık görülen hastalık, yeti yetersizliği ve ölüm nedenleri, beslenme, fiziksel aktivite ve sigara içmeme gibi sağlığın geliştirilmesi ve hastalıklardan korunma önlemleri ile azaltılabilir.

Hedef I

Yaşlılık Döneminde, Hastalık ve Bağımlı Kalma Riskini Artıran Faktörlerin Birikmiş Etkilerinin Azaltılması

Eylemler

(a) Yoksul ve toplumdaki dışlanmış olanlar başta olmak üzere, yaşlıların sağlığını geliştirmek için yoksulluğu ortadan kaldırmaya yönelik politikalara öncelik verilmesi,

Uygun olan durumlarda, aile ve toplumların güçlendirilmesi amacıyla yaşlanan bireylere bakım ve koruma sağlanması,

(b) Yaşlıların sağlık durumlarının iyileştirilmesi, yeti yetersizliği ve ölümün azaltılması için toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısı ile hedefler belirlenmesi,

(c) Yaşamın ilerleyen yıllarında, hastalık ve yeti yetersizliğine katkıda bulunan çevresel ve sosyoekonomik faktörlerin belirlenmesi ve bu faktörlerin ortadan kaldırılması için mücadele edilmesi,

(d) Sağlıksız beslenme, sedanter yaşam ve sigara içme, aşırı alkol tüketimi gibi sağlığa zararlı alışkanlıklar sonucu ortaya çıkan risklerin azaltılmasında, sağlığın geliştirilmesi, sağlık eğitimi, koruma politikaları ve bilgilendirme kampanyalarının üzerine odaklanması,

(e) Bütün yaş gruplarında, aşırı alkol tüketimi, tütün ve tütün ürünlerinin kullanımı ve pasif içiciliği önlemek amacıyla kapsamlı aktivitelerin düzenlenmesi,

(f) Yaşam boyu çevre kirliliğine maruz kalmayı azaltmak için, yasal ve idari önlemlerin geliştirilip uygulanması, kampanyalar gibi yöntemlerle toplumun bilgilendirilmesi ve sağlığın geliştirilmesi,

(g) Bütün tedavi yöntemlerinin güvenli kullanımının geliştirilmesi ve ilgili endüstri kuruluşlarının ve sektörlerin katılımı ile düzenleyici önlemler ve eğitim yoluyla reçete edilen ilaçların kötü kullanımının en aza indirilmesi.

Hedef 2

Yaşlılık Döneminde Hastalıkları Önlemek İçin Politikaların Geliştirilmesi

Eylemler

(a) Hastalık ve yeti yetersizliğini önlemek ya da geciktirmek için müdahale yöntemleri geliştirilmesi,

Yetişkin aşılama programları geliştirilmesi,

(b) Yaşlılar için, toplumsal cinsiyet eşitliği bakış açısı ile hazırlanmış koruyucu sağlık hizmetlerinin ve tarama programlarının varolması ve ekonomik olarak karşılanabilir olmasının sağlanması,

(c) Sağlıklı yaşam ve kişisel bakım konularında yaşlanan bireylere danışmanlık ve rehberlik hizmetleri sunmak üzere sağlık, sosyal hizmet ve bakım uzmanları eğitilmesi ve bu uzmanların teşvik edilmesi,

(d) Sosyal dışlanma ve ruh hastalıkları sonucu ortaya çıkan tehlikeye dikkat çekilmesi ve akran toplantıları, komşu ziyaret programları ve gönüllü aktivitelerde yaşlıların aktif katılımının kolaylaştırılması dahil olmak üzere toplum güçlendirilmesi ve yardımlaşma gruplarını desteklenmesi yoluyla yaşlıların sağlık risklerinin azaltılması,

Sosyal dışlanma ile mücadele etme ve güçlendirme stratejileri olarak yaşlıların vatandaşlık ve kültürel katılımının geliştirilmesi,

(e) Uygun durumlarda, bütün yaş gruplarında yaralanmaları önlemek amacıyla ulusal ve uluslararası güvenlik standartlarının uygulanması ve güçlendirilmesi,

(f) Kazaların nedenlerini anlamaya yönelik çalışmalar yapılması, yayaları korumak için önlemler alınması, düşmeleri önleme programlarının uygulanması, yangınlar dahil evdeki kaza tehlikelerinin en aza indirilmesi ve güvenlik önlemleri ile ilgili önerilerde bulunulması yolları ile kazaların önlenmesi,

(g) Yaşlılarda hastalıkların ilerlemesini önlemek amacıyla hazırlanan politikalara yol göstermek için, bu yaş grubunda sık görülen hastalıklarla ilgili göstergelerin geliştirilmesi,

(h) Fiziksel aktivite ve spor dahil olmak üzere aktif ve sağlıklı yaşam tarzının benimsenmesi ve sürdürülmesi için yaşlıların teşvik edilmesi.

Hedef 3

Bütün Yaşlılar İçin Gıda Maddelerine Ulaşımın ve Yeterli Beslenmenin Sağlanması

Eylemler

(a) Yaşlılar için temiz su ve gıda maddelerine eşit olarak ulaşımın sağlanması ve geliştirilmesi, hem ulusal hem de uluslararası düzeylerde güvenilir ve besleyici değeri yeterli gıda maddelerinin sağlanması, gıda güvenliğinin geliştirilmesi, gıda ve ilacın politik baskı için kullanılmaması,

(b) Çocukluk döneminden itibaren yaşam boyunca cinsiyete özel beslenme ihtiyaçlarının karşılanmasına dikkat edilerek yeterli ve dengeli beslenmenin teşvik edilmesi,

(c) Yeterli enerjiyi sağlayan, makro ve mikronütrient eksikliğine neden olmayan, tercihen o bölgede bulunan gıda maddeleri ile hazırlanan ve gelişmekte olan ulusal beslenme hedeflerine uyan dengeli bir beslenmenin teşvik edilmesi,

(d) Yaşlılar için sağlığın geliştirilmesi ve koruma programları planlanırken beslenme eksikliği ve ilgili hastalıklara öncelik verilmesi,

(e) Gönüllü hizmet sunanlar da dahil olmak üzere, toplumun ve yaşlıların yeterli miktarda su, enerji, protein, vitamin ve mineral alımı gibi yaşlıların özel beslenme ihtiyaçları hakkında eğitilmesi,

(f) Yemek yemeyi engelleyebileceği, malnütrisyonu neden olabileceği için dış sorunlarının önlenmesi, tedavi gereken durumlarda ekonomik olarak karşılanabilir dış sağlığı hizmetlerinin sunulması,

(g) Bütün sağlık ve bakım hizmetlerinde çalışanların eğitimi için, müfredat programları kapsamında yaşlıların özel beslenme ihtiyaçlarının yer alması,

(h) Hastanelerde ve diğer bakım veren kuruluşlarda, yaşlılara yeterli ve dengeli beslenme sağlanması.

Evrensel ve Eşit Olarak Sağlık ve Bakım Hizmetlerine Ulaşımın Sağlanması

Yaşlılık döneminde sağlık, bakım ve rehabilitasyon hizmetleri, sağlıklı ve aktif yaşam süresini uzatır. En önemli hedef, sağlığın geliştirilmesi ve hastalıklardan korunma hizmetlerinin, yeti yetersizliği olan yaşlılar dahil olmak üzere temel sağlık hizmetlerinin sağlanması, acil tedavi ve rehabilitasyon, kronik sağlık sorunları için toplumda bakım, ağrılı ya da tedavisi olmayan hastalık ve sağlık sorunları olan yaşlılar için palyatif tedavi, fiziksel ve ruhsal rehabilitasyona kadar değişen hizmetler grubunun devamlılığının sağlanmasıdır. Yaşlıların etkili bakımı için fiziksel, ruhsal, sosyal ve çevresel faktörlerin bir arada ele alınması gerekmektedir.

Temel sağlık hizmetleri, toplumun tam katılımı ile birey ve aileler için ulaşılabilir, uygulanabilir, bilimsel ve toplum tarafından kabul edilebilir yöntemlere ve teknolojiye dayanan ve kalkınmanın her aşamasında, toplum ve ÷lke tarafından karşılanabilir bir maliyeti olan sağlık hizmetleridir. Yaşlılar sağlık ve bakım hizmetlerinde, mali, fiziksel, psikolojik ve yasal engellerle karşı karşıya kalabilir. Gençlerin tedavi edilmesine g÷re tedavilerinin daha az önemli olduğu dūřuncesi nedeniyle hizmet sunumunda yař ve yařa bağlı yeti yetersizlikleri ile ilgili ayrımcılıkla karşılaşabilirler.

Özellikle HIV/AIDS, tüberküloz, sıtma ve salgın yapan diğer hastalıklar başta olmak üzere halk sağlığı sorunları gelişmekte olan birçok ÷lke ve az gelişmiş ÷lkeler için çok önemlidir. Bu sorunlarla m÷cadelede, ÷lkelerin yaygın ulusal ve uluslararası eylemlerin bir parçası olması için Dünya Ticaret Örgütü'nün Fikri M÷lkiyet Haklarının Ticari Yönu Anlaşması'nın (Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights - TRIPS) gerekliliği vurgulanmalıdır.

Fikri m÷lkiyet haklarının korunması, yeni ilaçların geliştirilmesi için önemlidir. Ancak, fiyatlar üzerindeki etkileri hakkında endişeler de göz önünde bulundurulmalıdır. TRIPS Anlaşması'nın, üyelerinin halkın sağlığını korumak için önlem almasını engellemediği ve engellememesi gerektiği kabul edilmektedir. TRIPS'teki taahhütler göz önüne alındığında, halkın sağlığının korunması ve özellikle, bütün bireylerin ilaçlara ulaşımının sağlanması için hükümetlerin destekleyici görevlerini yerine getirmesi gerekmektedir.

Hükümetler, bütün yaş grupları için temel sağlık hizmetleri sunmanın yanı sıra sağlık ve bakım hizmetleri standartlarını düzenleme ve izlemede birinci derece sorumludur. Sivil toplum örgütleri dahil olmak üzere hükümet dışı kuruluşlar, topluma dayalı organizasyonlar ve özel sektör ile hükümet arasındaki işbirliği, yaşlılık döneminde sunulan bakım ve hizmetlere katkıda bulunmaktadır. Bununla birlikte, aileler ve toplum tarafından sağlanan hizmetlerin, etkili halk sağlığı hizmetlerinin yerini alamayacağını kabul etmek son derece önemlidir.

Hedef I

Yaşlıların Sağlık ve Bakım Hizmetlerine Evrensel ve Eşit Olarak Ulaşımın Sağlanması İçin Dil Farklılıkları Dahil Olmak Üzere Yaş, Cinsiyet ya da Herhangi Bir Nedene Dayalı Sosyal ve Ekonomik Eşitsizliklerin Ortadan Kaldırılması

Eylemler

(a) Sağlık ve rehabilitasyon hizmetleri için ayrılan kaynakların eşit dağılımının ve özellikle, yoksul olan yaşlıların bu kaynaklardan daha fazla yararlanmasının sağlanması,

Özellikle kırsal alanlar ve ulaşımın güç olduğu bölgeler gibi hizmetlerin az götürüldüğü yerlerde, gerekli ilaçların ve diğer tedavi yöntemlerinin ulaşılabilir ve ekonomik olarak karşılanabilir olması gibi koşulların sağlanması için kaynak dağılımlarının geliştirilmesi,

(b) Yoksul olan yaşlılara olduğu kadar kırsal alanlar ve ulaşımın güç olduğu bölgelerde yaşayanların vergilerinin, sigorta primlerinin azaltılması ya da alınmaması yoluyla ve diğer mali destek önlemleri ile yaşlıların hizmetlerden eşit olarak yararlanmasının ve ekonomik olarak karşılanabilir ilaç ve diğer tedavi yöntemlerine ulaşılabilirliğin sağlanması,

(c) Sağlık ve rehabilitasyon hizmetlerinin etkili kullanımı ve seçiminde yaşlıların eğitilmesi ve güçlendirilmesi,

(d) Yaşlıların, yaş grubu ayrımcılığı başta olmak üzere hiçbir ayrımcılıkla karşı karşıya kalmadan temel sağlık hizmetlerine ulaşmasının sağlanması için uluslararası yükümlülüklerin uygulanması ve yaşlıların temel sağlık hizmetlerine ulaşımının artırılması yanında sağlık hizmeti sunumu sırasında yaş ayrımcılığı başta olmak üzere her türlü ayrımcılığın önlenmesi,

(e) Uygun olan durumlarda, kırsal alanlarda, sağlık hizmetlerine ulaşımın coğrafi ve lojistik nedenlerle sınırlı olan bölgelerde, ulaşılabilirliğin artırılması amacıyla, teletıp, açık öğretim gibi teknolojik yöntemlerin kullanılması.

Hedef 2

Yaşlıların Gereksinimlerinin Karşılanması ve Sürece Katılımlarının Teşvik Edilmesi İçin Temel Sağlık Hizmetlerinin Geliştirilmesi ve Güçlendirilmesi

Eylemler

(a) (b) Yaşlıların temel sağlık hizmetlerine evrensel ve eşit olarak ulaşmalarının sağlanması ve toplum sağlığı programlarının hazırlanması

(c) Yaşlılara sunulan sağlık hizmetlerinde destek sağlanması için yerel kuruluşların teşvik edilmesi,

(d) Uygun ve yararlı olan durumlarda, temel sağlık hizmetleri programlarına geleneksel ilaçların dahil edilmesi;

(e) Sağlık çalışanlarının ve sosyal hizmet uzmanlarının eğitiminde temel gerontoloji ve geriatriye yer verilmesi,

Gelişmekte olan ülkelerde, özellikle yaşlıları etkileyen hastalıklar için ekonomik olarak karşılanabilir yeni tedavi yollarının bulunması amacıyla

farmakoloji alanı başta olmak üzere araştırmalar yapılması, bu konuda ticari yatırımları artırmak için gerekli düzenlemelerin yapılması, bu yatırımların her düzeyde teşvik edilmesi ve kolaylaştırılması, kamu ve özel sektör arasında, sağlık araştırmaları alanında işbirliğinin artırılması için DSÖ'nün katılımının sağlanması.

Hedef 3

Yaşlıların Gereksinimlerini Karşılama İçin Sağlık ve Bakım Hizmetlerinde Sürdürülebilirliğin Sağlanması

Eylemler

(a) Yaşlılar için uygun sağlık ve bakım hizmetleri ile rehabilitasyon standartlarını belirlemek amacıyla hizmetlerin uygun düzeylerinde düzenleyici mekanizmalar geliştirilmesi,

(b) Yerel sağlık programlarının planlanması, yürütülmesi ve değerlendirilmesi için gereksinimleri belirlemeye yönelik yaşlıların katılımları ile hazırlanmış, durum saptama çalışmalarını yapılarak sosyal kalkınma stratejilerinin uygulanması,

(c) Temel sağlık hizmetleri, uzun süreli bakım ve sosyal hizmetler ile diğer toplum hizmetlerinin koordinasyonunun sağlanması ve iyileştirilmesi,

(f) Palyatif tedavi sağlanması, sağlık ve bakım hizmetlerine entegrasyonunun desteklenmesi, eğitim ve palyatif tedavi standartları geliştirilip palyatif tedavi hizmeti sunanların tümü için multidisipliner yaklaşımların desteklenmesi,

(g) Yaşlıların değişen ve çok çeşitli sağlık gereksinimlerinin karşılanması amacıyla kaynak dağılımının esnek biçimde yapılabilmesi için hastalıklardan koruma ve sağlığın geliştirilmesi, temel sağlık hizmetleri, acil tedavi, rehabilitasyon, uzun süreli bakım ve palyatif tedavi de dahil olmak üzere, çeşitli hizmet alanlarında sürdürülebilirliğin sağlanması, gerekli kurumların ve koordinasyonun teşvik edilmesi,

(h) Özel gerontolojik hizmetlerin geliştirilmesi ve aktivitelerinin temel sağlık hizmetleri ve sosyal hizmetler ile koordinasyonunun sağlanması.

Hedef 4

Yaşlıların Temel Sağlık ve Uzun Süreli Bakım Hizmetlerinin Güçlendirilmesi ve Kalkınma Sürecine Katılması

Eylemler

(a) Yaşlıların sağlık, sosyal ve rehabilitasyon programlarının planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi aşamalarına katılımının sağlanması,

(b) Yaşlıların kendi sağlık ve bakımları ile ilgili karar verme konusunda, sağlık çalışanları ve sosyal hizmet uzmanlarının teşvik edilmesi,

(c) Yaşlılarda kendi kendine bakımın teşvik edilmesi, sağlık ve sosyal hizmetlerle güç ve yeteneklerinin artırılması,

(d) Sağlık politikalarının hazırlanmasında, yaşlıların gereksinimlerinin göz önünde bulundurulması.

Yaşlılar ve HIV / AIDS

Yaşlılar arasında HIV/AIDS tanısı, bu yaş grubunda görülen diğer immünsüpresif hastalıkların belirtilerine benzediği için zordur. Halkın sağlık eğitimleri sırasında ve kampanyalarda yaşlılara özel hitap edilmemesi nedeniyle korunma yollarını konu alan eğitimlerden yararlanamadıkları için yaşlılar HIV enfeksiyonu bakımından daha yüksek risk ile karşı karşıya kalabilirler.

Hedef 1

Hem Kendi Enfekte Olan Hem de Enfekte ya da Hasta Olan Aile Bireylerine Bakan Yaşlıların Sağlıkları Üzerinde HIV/AIDS'in Etkisinin Değerlendirilmesi

Eylemler

(a) Yaşlılarda HIV/AIDS yaygınlığını saptamaya yönelik HIV/AIDS verilerinin toplanmasının yaygınlaştırılması ve teşvik edilmesi,

(b) HIV/AIDS hastalarına bakan yaşlıların sağlık durumu ve gereksinimleri ile ilgili hem kantitatif hem de kalitatif verilerin toplanması ve bu bireylere özel önem verilmesi,

Hedef 2

Kendisi HIV/AIDS Olan veya HIV/AIDS Olan Bireylere Bakan Yaşlıların Yeterli Düzeyde Bilgilendirilmesi, Bakım Becerileri Konusunda Eğitilmesi, Tedavi, Tıbbi Bakım ve Sosyal Destek Sağlanması

Eylemler

(a) Uygun olan durumlarda, bölgesel durumu ortaya koymak için halk sağlığı ve hastalıklardan korunma stratejilerinin gözden geçirilmesi, halkın sağlık eğitimi kapsamında anlatılan HIV/AIDS riskleri ve korunma yolları ile ilgili konuların yaşlıların da gereksinimlerini karşılamaya yönelik olmasının sağlanması,

(b) Etkili bakım sağlamak, yaşlıların kendi sağlıkları ve durumları üzerindeki olası olumsuz etkileri en aza indirmek amacıyla bakım veren yaşlıların eğitilmesi,

(c) HIV/AIDS ile enfekte olan yaşlılara, AIDS tedavisi sağlanması ve destekleme stratejilerinin uygulanması.

Hedef 3

HIV/AIDS Dahil Olmak Üzere Kronik Hastalıkları Olan Çocuklarının Bakımını Üstlenen ve Torunlarına Ebeveynlik Yapan Yaşlıların Kalkınmaya Katkılarının Kavranması ve Geliştirilmesi

Eylemler

(a) HIV/AIDS Taahhütler Deklarasyonu'nda kabul edildiği gibi, yaşlıların özellikle bakıcı olarak rolleri ile HIV/AIDS üzerindeki büyük ekonomik etkilerinin gözden geçirilmesi,

(b) Milenyum Deklarasyonu uyarınca, çocuklarının ve torunlarının gereksinimlerinin karşılanmasında yardımcı olmak için yaşlılara sağlık bakımı ve mali destek sağlanması amacıyla gerekli uygulamaların politikalarda yer alması,

(c) HIV/AIDS konularında, çocuklar, gençler ve yaşlılarla çalışan sivil toplum örgütleri ile hükümet kuruluşları arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi,

(d) Özellikle HIV/AIDS nedeniyle olumsuz olarak etkilenmiş bütün ülkelerde yaşlıların sosyal ve ekonomik kalkınmaya katkısının kavranması ve vurgulanması için ayrıntılı çalışmaların teşvik edilmesi ve elde edilen sonuçların mümkün olduğunca geniş çapta duyurulması.

Bakım Verenlerin ve Sağlık Çalışanlarının Eğitimi

Bütün dünyada, yaşlılara sunulan hizmetlerde görev alan bütün sağlık çalışanlarının ve sosyal hizmet uzmanlarının geriatri ve gerontoloji alanında

eğitim olanaklarının en kısa sürede artırılması gerekmektedir. Aynı zamanda, bakım verenlerin de yaşlılar ve bakım konularında bilgilendirme ve temel eğitim olanaklarına ulaşmaları sağlanmalıdır.

Hedef I

Yaşlıların Gereksinimleri Konusunda Sağlık alışanlarının ve Bakım Veren Diğer Bireylerin Bilgilendirme ve Eğitim Olanaklarının Sağlanması

Eylemler

(a) Gerontoloji ve geriatri dahil olmak üzere, yaşlılara hizmet veren sağlık çalışanları, sosyal hizmet uzmanları ve yaşlıların yakınları gibi bakım veren bireyler için eğitim programları başlatılması ve geliştirilmesi, bu çalışmaları yapan başta gelişmekte olan ülkeler olmak üzere bütün ülkelerin desteklenmesi,

(d) Sağlık alışanları ve sosyal hizmet uzmanlarına, yaşlıların sağlığı, iyilik durumu ve bakımı olduğu kadar yaşlanmasının sosyal ve psikolojik yönleri ile ilgili bütüncül bir yaklaşımla sürekli eğitim programları sağlanması,

(e) Geriatri ve gerontoloji alanlarında uzman eğitiminin yaygınlaştırılması.

Yaşlıların Ruh Sağlığı Gereksinimleri

Dünyada, ruh sağlığı sorunları yeti yetersizliği ve yaşam kalitesinin düşük olmasının başta gelen nedenleridir. Ruh sağlığı sorunları, yaşlanmanın kaçınılmaz bir sonucu değildir, ancak ruh hastalıkları olan yaşlıların sayısındaki önemli artış nüfusun yaşlanması nedeniyle beklenebilecek bir durumdur. Kayıplar ve yaşam değişiklikleri çoğunlukla ruh sağlığı bozukluklarına yol açabilir. Bu sorunlar uygun olarak teşhis edilmezlerse, yetersiz tedavi ya da tedavi alınmaması ile veya klinik olarak gereksiz bir tedavi kuruluşuna yatırılma ile sonuçlanabilir.

Bu hastalıklarla başa çıkmak için stratejiler arasında meditasyon, psikososyal destek, algılama eğitim programları, bakım veren aile üyelerinin ve sağlık çalışanlarının eğitimi ve yatan hastalar için özel yapılar bulunmaktadır.

Hedef I

Korumadan Erken Tanı ve Tedaviye Değişen çeşitli ve çok Yönlü Ruh Sağlığı Hizmetlerinin Geliştirilmesi, Yaşlılarda Ruh Sağlığı Sorunlarının çözümlenmesi ve Tedavi Hizmetleri

Eylemler

(a) Tanı yöntemleri, uygun meditasyon, psikoterapi ve eğitim dahil olmak üzere sağlık çalışanları ve yaşlıların yakınları gibi bakım veren bireylere ruh sağlığı sorunlarından korumayı, erken tanı ve tedaviyi geliştirmeye yönelik planlanmış ulusal ve yerel stratejilerin uygulanması,

Uygun olan durumlarda, kalite değerlendirme düzeyinin ve Alzheimer Hastalığı ve benzer sorunların erken tanı olanaklarının artırılması için etkili stratejiler geliştirilmesi, hastaların, sağlık çalışanlarının ve bakım verenlerin gereksinimlerini karşılamaya yönelik multidisipliner temele dayalı araştırmalar yapılması,

(c) Alzheimer hastalığı ve demansa yol açan diğer ruh hastalıkları olan bireylerin mümkün olduğunca evlerinde yaşayabilmelerine ve kendi sağlık gereksinimlerini karşılayabilmelerine yardımcı olacak programlar yapılması,

(d) Kendi kendine bakımı destekleyen programlar geliştirilmesi ve hastalar, aileler ve diğer bakım verenler için geçici bakım hizmetleri sağlanması,

(e) Hastanelerden taburcu olmuş hastaların, topluma yeniden katılımına yardımcı olmak için psikososyal tedavi programları geliştirilmesi,

(f) Tedavi kurumlarına gereksiz yatışları önlemek için toplumda sağlık ve bakım hizmetlerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması,

Ruh hastalıkları olan yaşlıların gereksinimlerinin karşılanması için, kişisel saygınlığı geliştiren, güvenli ortam ve tedavi sağlayan hizmet ve olanaklar sağlanması,

(g) Ruh hastalıklarının belirtileri, tedavisi, sonuçları ve prognozu hakkında halkın bilgilendirilmesi,

(h) Sağlık hizmeti veya bakım veren kuruluşlarda uzun süreli kalması gereken yaşlılara ruh sağlığı hizmetleri sağlanması,

(i) Bütün ruhsal bozukluklar ve depresyonun etkilerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesinde konularında sağlık çalışanlarına sürekli eğitim verilmesi.

Yaşlılar ve Yeti Yetersizliği

Yaşlılıkla birlikte çeşitli yeti yetersizlikleri ve özürülüklerin insidansı artmaktadır. Yaşlı kadınlar, cinsiyetlere göre yaşam süresi beklentisinin farklı olması, hastalıklara duyarlılık ve yaşam boyu maruz kaldıkları cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle yeti yetersizlikleri açısından risk altındadır.

Yeti yetersizliği olan bazı olumsuz örnekler nedeniyle özürülü olmanın ve yeti yetersizliklerinin etkileri genellikle abartılmıştır. Bu durum, yeti yetersizliği olan

yaşlıların kapasiteleri hakkında beklentilerin azalmasına neden olabileceği gibi, sosyal politikalar nedeniyle bu kişiler potansiyellerinin tamamını kullanamazlar.

Bütün yaşlılara destek olacak müdahalelerin ve çevrelerin geliştirilmesi, bağımlı olmadan yaşamanın sürdürülmesinin ve bireylerin güçlendirilmesinin yanı sıra, yeti yetersizliği olan yaşlıların toplumun bütün kesimlerinde tam olarak rol alabilmeleri için de gereklidir. Algılama yetersizliği olan bireylerin yaşlanma süreci, planlama ve karar verme aşamalarında dikkate alınması gereken bir faktördür.

Hedef I

Yaşam Boyu Fonksiyonel Kapasitenin En Üst Düzeyde Sürdürülmesi ve Yeti Yetersizliği Olan Yaşlıların Tam Katılımının Sağlanması

Eylemler

(a) Yeti yetersizliği konusu ile ilgili ulusal politika ve program koordinasyonu kuruluşlarının gündemlerine yaşlılar ve yeti yetersizliği ile ilgili konuların getirilmesi,

(b) Uygun olan durumlarda, sosyal, çevresel ve sağlıkla ilgili faktörler dikkate alınarak, yeti yetersizliklerinden korunma ve tedavi yöntemleri içeren, cinsiyet ve yaş konularında duyarlı ulusal ve yerel politikalar, yasalar, planlar ve programlar geliştirilmesi,

(c) Yeti yetersizliği olan yaşlılar için fiziksel ve ruhsal rehabilitasyon hizmetlerinin sağlanması,

(d) Yeti yetersizliklerinin nedenleri, yaşam boyu korunma, tedavi yöntemleri ve yeti yetersizlikleri ile yaşama konularında eğitim verilmesi için topluma dayalı bilgilendirme programlarının geliştirilmesi,

(e) Yeti yetersizliklerinin meydana gelmesini ve kötüleşmesini önleyen yaş dostu standartlar ve çevreler geliştirilmesi,

(f) Yeti yetersizliği olan yaşlıların engellerini azaltan ve bağımsızlığı teşvik eden ev ortamları geliştirilmesi ve uygun olan durumlarda, halka açık yerlerden, ulaşım ve diğer hizmetlerden olduğu kadar ticari kuruluşlardan ve toplum hizmetlerinden de yararlanmalarının sağlanması,

(g) Hizmet, destek ve topluma tam katılım gereksinimlerinin karşılanması için yeti yetersizliği olan yaşlılara rehabilitasyon, uygun bakım hizmetleri ve yardımcı teknolojilerin sağlanması,

Uluslararası anlaşmalar doğrultusunda, uygun uluslararası yasalar uyarınca yeti yetersizliği olan yaşlılar dahil olmak üzere risk altındaki toplumun ilaçlara ve tıbbi teknolojilere ayrımcılık yapılmadan ulaşılabilirliğinin sağlanması ve bu hizmetlerin ekonomik olarak karşılanabilir olması,

(h) Yeti yetersizliği olan yaşlılar ve bakım verenlerin, kendi kendine yardım organizasyonları kurmalarının desteklenmesi ve kolaylaştırılması,

(i) Yeti yetersizliği olan yaşlıların, üretkenliği devam ettiği sürece, gelir getiren veya gönüllü işlerde çalışmaları açısından işverenlerin desteklenmesi.

C. Öncelikli Konu III : Olanaklar Sunan, Destekleyici Ortamların Sağlanması

Dünya Sosyal Kalkınma Zirve Toplantısı'nda kabul edilen önemli hedeflerden biri de sosyal kalkınma için olanaklar sunan bir çevre geliştirilmesidir. Sosyal kalkınma ile ilgili Genel Kurul'un 24. özel oturumunda bu hedef yenilenerek güçlendirilmiştir. Bu taahhüt, katılımlı, açık ve anlaşılır politik sistemleri ve Milenyum Deklarasyonu'nda belirtildiği gibi ulusal ve uluslararası düzeylerde iyi bir yönetim gibi temel koşulları, bütün insan haklarının evrensel, ayrılmaz, birbirine bağlı ve birbiriyle ilişkili doğasının kavranması, kalkınma ve borçlanma konularında gelişmekte olan ülkelere dış yardımın artırılması, çevresel, ekonomik ve sosyal politikalar arasındaki önemli etkileşimin tanınması, gelişmekte olan ülkeler ve ekonomileri geçiş döneminde olan ülkelerin gelişmiş ülkelerin pazarlarına girişinin sağlanması ve uluslararası finansal hareketlerin olumsuz etkilerinin azaltılmasını içermektedir. Olanaklar sunan çevrenin diğer yönleri ve bu duruma katkıda bulunan ekonomik büyüme ve sosyal kalkınma ile Eylem Planı'nda ortaya konan hedef ve politikaların gerçekleşmesi mümkün olacaktır.

Yaşlanma 2002 - Uluslararası Eylem Planı'nın uygulanmasında, sosyal kalkınma için uluslararası ve yerel kaynakların harekete geçirilmesi önemli bir faktördür. Mevcut kaynakların etkili ve yeterli kullanımının sağlanmasında 1982 yılından beri yapılan yenilikler gittikçe daha fazla dikkat çekmiştir. Ancak, vergilerin yetersiz olması ve toplanamamasına ek olarak demografik değişimler gibi, sosyal hizmetler ve sosyal koruma sistemleri ile ilgili çözümlenmesi gereken sorunlar ve diğer faktörler nedeniyle birçok ülkede sosyal hizmetlerin ve sosyal koruma sistemlerinin finansmanı tehlike altındadır. Gittikçe artan borç yükü ile karşı karşıya kalan gelişmekte olan birçok ülkede, bu durumun, insan merkezli kalkınma ve yoksulluğun ortadan kaldırılması konularında da büyük bir engel oluşturduğu kabul edilmektedir. Gelişmekte olan birçok ülke ve ekonomisi geçiş döneminde olan ülkeler büyük miktarlarda borç ödemeleri nedeniyle sosyal kalkınmayı destekleme ve temel hizmetleri verme açısından büyük engellerle karşılaşmıştır.

Birleşmiş Milletler Milenyum Deklarasyonu'nda belirtilen hedefler de dahil olmak üzere uluslararası düzeyde kabul edilen kalkınma hedeflerine ulaşmak için kaynakların yeterli olmadığı konusundaki tahminler kabul edilmektedir. Kalkınma hedeflerinin tümüne ulaşılması, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında yeni bir işbirliğini gerektirmektedir. Eylem Planı'nı hazırlayanlar sağlam politikalara, bütün düzeylerde iyi yönetime ve yasanın hükümlerine bağlı olduklarını belirtmektedir. Ayrıca, yerel kaynakların kullanılmasının sağlanması, uluslararası

akımların dikkatinin çekilmesi, uluslararası ticaretin geliştirilmesi, kalkınma için uluslararası mali ve teknik işbirliğinin artırılması, kabul edilebilir borç finansmanı ve dış borç yükünün hafifletilmesi, uluslararası para, finans ve ticaret sistemlerinin birbirine bağlılığı ve tutarlılığının artırılması da taahhüt edilmektedir.

Bütün bireyler - kadınlar ve erkekler, çocuklar, gençler ve yaşlılar- için kapsamlı ve bütünlük gösteren toplumlar yaratmak amacıyla hazırlanan politika ve programların güçlendirilmesi gerekmektedir. Her türlü koşulda yaşlıların tümü kapasitelerini artıran ortamlarda yaşama hakkına sahiptir. Yaşlıların bazıları fiziksel destek ve bakıma ihtiyaç duyarken, çoğunluğu gönüllü aktiviteler de dahil olmak üzere aktif ve üretken olmayı sürdürebilirler ve bu konuda isteklidirler. Yaşlıları güçlendiren ve topluma katılımlarını destekleyen politikalara gereksinim vardır. Bu, temiz su ve yeterli gıda gibi temel hizmetlerden yararlanmayı da içermektedir. Karşılıklı iletişim ve bağımsızlık ilkelerine dayanan sosyal kuruluşları destekleyen, yaşam boyu gelişme ve bağımsızlığı güçlendiren politikalar gerekmektedir. Hükümetler, sivil toplum ve yaşlıların katılımına olanak sağlayan ortamların oluşturulması ile ilgili politikaların planlanmasında ve uygulanmasında başrolü oynamalıdır.

Konutlar ve Yaşanan Ortamlar

Yaşlılar için konutlar ve çevresi, ulaşılabilirlik, güvenlik, bir evi geçindirmenin mali yükü, ev ortamının taşıdığı duygusal ve psikolojik güven duygusu gibi faktörler nedeniyle çok önemlidir. İyi ev ortamının sağlığın ve refahın geliştirilmesindeki önemi kavranmalıdır. Yaşlıların, yaşayacakları yerleri kendilerinin seçmelerinin sağlanması önemli olduğu için, bu konunun, uygun olan durumlarda, politika ve programlara dahil edilmesi gerekmektedir.

Gelişmekte olan ülkeler ve ekonomileri geçiş döneminde olan bazı ülkelerde hızlı demografik yaşlanma, kentleşme çerçevesinde yaşanmakta ve kentsel alanlarda ekonomik güçlerinin karşılayabileceği konut ve hizmetlerden yoksun olan yaşlı nüfus, giderek artmaktadır. Aynı zamanda, kırsal alanlarda, çok sayıda birey, geniş ailelerin geleneksel yapıları yerine toplum dışında yalnız yaşanmaktadır. Bu durumda olan yaşlıların çoğu, yeterli ulaşım ve destek sistemlerinden yararlanamamaktadır.

Gelişmiş ülkelerde, yaşlılar için yapılandırılmış çevre ve ulaşım sistemleri büyüyen bir sorundur. Konutlar, tipik olarak ulaşım olanaklarına sahip genç aileler için tasarlanmıştır. Kırsal alanlarda ulaşım büyük bir sorundur çünkü bireyler, yaşları ilerledikçe, toplu taşıma araçlarını daha çok kullanmakta ve bu durumda ulaşım sistemleri yetersiz kalmaktadır. Yaşlıların bazıları, çocukları taşandıktan ya da eşleri öldükten sonra, belli bir yaşam kalitesini sağlayamadıkları evlerde yaşamaya devam etmektedir.

Hedef 1

Yaşlılar İçin Ekonomik Olarak Karşılanabilir Konut Olanakları ve Bireysel Tercihler de Göz Önüne Alınarak Bireylerin Toplum İçinde “Kendi Ortamlarında Yaşlanması”nın Teşvik Edilmesi

Eylemler

- (a) Toplum içinde, bütün yaş gruplarının bir arada yaşamalarının sağlanması,
- (b) Yaşlıların aileleri ile birlikte toplum içinde yaşamalarının sağlanması için multisektörel çabaların desteklenmesi,
- (c) Birçok kuşaktan bireylerin bir arada yaşadığı toplumlara desteklemek için planlanmış ulaşım, sağlık, sanitasyon ve güvenlik gibi yerel alt yapı yatırımlarının güçlendirilmesi,
- (d) Yaşlıların mal ve hizmetlere ulaşmalarını kolaylaştıran politikaların uygulamaya konması ve çalışmaların desteklenmesi,
- (e) Yaşlılar için, hakkaniyet ilkelerine dayalı olarak kamu konutları sağlanması,
- (f) Yaşlıların yaşam koşullarının düzenlenmesi, uzun süreli bakım hizmetlerinden yararlanılması ve sosyal ilişki olanaklarının sağlanması için ekonomik olarak karşılanabilir konutlarla sosyal destek hizmetleri arasında bağlantı kurulması,
- (g) Yaş dostu ve kullanışlı konutlar tasarlanması teşvik edilerek kamu binaları ve alanlarına ulaşılabilirliğin sağlanması ve kolaylaştırılması,
- (h) Yaşlıların, ailelerinin ve bakım veren kişilerin mevcut ve uygun konut olanakları konusunda, zamanında ve etkili biçimde bilgilendirilmesi, önerilerde bulunulması,
- (i) Konutlarda, yaşlıların kültürel ve bakım gereksinimleri göz önünde bulundurulması,
- (j) Yaşlılar için, konut olanaklarının artırılmasının teşvik edilmesi.

Hedef 2

Yeti Yetersizliği Olanlar Başta Olmak Üzere Yaşlıların Gereksinimleri Göz Önüne Alınarak Bağımsız Yaşamının Desteklenmesi İçin Ev ve Çevresel Tasarımların Geliştirilmesi

Eylemler

- (a) Hareketlilik ve ulaşım konularında engellerin bulunmadığı yeni kentsel alanların sağlanması,

(b) Bağımlı olmadan yaşamayı desteklemek için tasarlanmış teknolojilerin kullanımının ve rehabilitasyon hizmetlerinin teşvik edilmesi,

(c) Konut ve kamu alanlarının uygun olarak tasarlanması ile birçok kuşağın birlikte yaşadığı yerlerde bireylerin gereksinimlerinin karşılanması,

(e) Yaşlıların yaşadığı evlerde hareket ve ulaşım engellerinin ortadan kaldırılmasına yardımcı olunması.

Hedef 3

Yaşlıların Ekonomik Olarak Karşılatabileceği, Erişilebilir Ulaşım Sistemlerinin Varolması ve Geliştirilmesi

Eylemler

(a) Kentsel ve kırsal alanlarda, etkili kamu ulaşım hizmetlerinin geliştirilmesi,

(b) Kentsel alanlarda, yakın yerlerde iş olanakları ve hizmetler sağlanarak ulaşım sistemlerinde toplu ve özel seçeneklerinin artırılması ve kolaylaştırılması,

(c) Yaşlı sürücülerin eğitimi ve değerlendirilmesinin, güvenli yolların inşa edilmesinin, yaşlılar ve yeti yetersizliği olan bireylerin gereksinimlerini karşılayan yeni ulaşım araçları geliştirilmesinin desteklenmesi.

Bakım ve Bakım Verenlerin Desteklenmesi

Gelişmekte olan ülkelerde, çoğunlukla, gereksinimi olanlara bakım, aileler ya da toplum tarafından sağlanır. Yaşlılar, kimi zaman bakım alan, kimi zaman bakım veren kişilerdir. Aileler ve toplum, HIV/AIDS olan bireylerin koruma, bakım, destek ve tedavisinde de anahtar rol oynamaktadır. Yaşlıların bakım verdiği durumlarda, olanak sağlanarak yardımcı olunması, bakım alan birey yaşlı olduğunda ise, koruma, tedavi, bakım ve destek hizmetlerinin etkili dağılımı için zorunlu olan sağlık ve sosyal altyapıları ile insan kaynaklarının yapılandırılması ve güçlendirilmesi gerekmektedir. Nüfusun artan gereksinimi nedeniyle, bu bakım sistemi politikalar ile güçlendirilmeli ve desteklenmelidir.

İyi geliştirilmiş yasal bakım politikaları olan ülkelerde bile, kuşaklar arası bağlar ve ilişkiler, çoğu ülkede bakımın kurumsal olmadığını göstermektedir. Kurumsal olmayan bakım, tamamlayıcıdır ve profesyonel bakımın yerini alamaz. Bireylerin kendi toplumunda yaşlanması, bütün ülkelerde ideal olan koşuldur. Ancak, birçok ülkede, ücret söz konusu olmadan aile içinde bakım verilmesi yeni ekonomik ve sosyal sorunlara neden olmaktadır. Özellikle, evde bakımın büyük kısmını sağlayan kadınlara yükü, artık kabul edilmektedir. Gelir getiren işlerde çalışmama, iş ortamında geciken terfiler ve düşük ücretler nedeniyle bakım veren kadınlar, ilerleyen yıllarda, düşük emekli maaşları ile ekonomik zorluklar yaşamaktadırlar. Kadınlar, aynı zamanda, iş ve ev ortamında dengeleri sağlamak

için fiziksel ve ruhsal yönden stres altındadırlar. Özellikle hem çocuk hem de yaşlı bakımı sorumluluğu olan kadınlar için, durum oldukça zordur ve bu durumdaki bireylere bazı haklar tanınmalıdır.

Dünyanın birçok yerinde, özellikle Afrika'da, zor koşullarda yaşamlarını sürdüren yaşlı kadınlar, HIV/AIDS olan çocukları ve torunlarına ya da AIDS nedeniyle yetim kalan torunlarına bakmak zorunda kalmışlardır. Yaşlılar, kendilerinin bakıma ihtiyacı olduğu bir dönemde, hasta çocuklarına bakma ya da torunlarına ebeveynlik yapma gibi ağır görev ve sorunluluklarla karşı karşıya kalmaktadırlar.

Son 20 yılda, toplum hizmetleri ve kendi ortamında yaşlanma, birçok hükümetin politika hedefi olmuştur. Altta yatan neden ekonomik faktörlerdir çünkü ailelerin bakımı sağladığı durumlarda, toplum hizmetlerinin uzman bakımından daha aza mal olacağı beklenmektedir. Yeterli yardım yapılmazsa, aile içinde bakım verenler aşırı yük altında kalabilir. Ayrıca, yasal bakım sistemleri bulunan yerlerde bile, çoğunlukla kaynak sıkıntısı nedeniyle kapasiteleri yeterli değildir. Sonuç olarak, yaşlı veya bakım veren birey için sorun oluşturmayan durumlarda yaşlıların evde bakımı tercih edilmelidir. Birçok faktör göz önünde bulundurulduğunda, yapılması gereken, aile içinde veya kurumlarda ekonomik olarak karşılanabilir bakım olanaklarının sağlanması ve sürdürülmesidir. Sonuç olarak, yaşlıların ihtiyaçlarının belirlenmesi ve hizmet sunumunun değerlendirilmesi aşamalarında yaşlıların katılımı, en etkili yöntemin seçilmesinde çok önemlidir.

Hedef I

Yaşlılara Verilen Sunum ve Hizmetlerin Sürekliliğinin Sağlanması ve Bakım Verenlerin Desteklenmesi

Eylemler

(a) Aile içinde bakımın desteklenmesi ve topluma dayalı hizmetlerin sağlanması,

(b) Hastanede ve bakımevlerinde kalma gibi durumlara alternatif olarak yalnız yaşayan yaşlıların bağımlı olmadan yaşama kapasitelerinin artırılması için topluma dayalı uzun süreli bakım olanaklarına ulaşımın sağlanması ve kalitenin artırılması,

(c) Eğitim, bilgilendirme, psikolojik, ekonomik, sosyal ve yasal mekanizmalar ile bakım verenlerin desteklenmesi,

(d) Aile içinde desteğin olmadığı, kaybedildiği ve istenmediği durumlarda, yaşlılara yardım sağlanması için önlemler alınması,

(e) Farklı kültür ve durumlardaki bakım sistemlerinin araştırılması için çalışmaların kolaylaştırılması,

(f) Algılama sorunları olan bireylere bakım yaşlıların gereksinimlerinin karşılanması için stratejiler planlanarak uygulanması,

(g) Bakım veren kurumlarda, kalitenin sağlanması için standartlar ve değerlendirme yöntemleri belirlenerek uygulanması,

(h) Sayıları giderek artan risk altındaki yaşlılar için, aile içinde bakımın sağlanması amacıyla ailelerin güçlendirilmesi esas alınarak, uzun süreli destek ve hizmetler de dahil olmak üzere resmi ya da resmi olmayan sosyal destekleme sistemleri geliştirilmesi,

(i) Uygun önlemlerle, yaşlıların kendilerine güvenlerinin artırılması, yaşam kalitesini geliştiren koşullar sağlanması ve mümkün olduğu ya da istendiği sürece kendi toplumları içinde bağımsız olarak çalışma ve yaşamalarına olanak tanınması,

(j) Çalışma ortamı ve aile yaşamını dengelemek amacıyla önlemler alınarak kadın ve erkek arasında bakım sorumluluklarının eşit dağılımının sağlanması, toplum hizmetlerinin güçlendirilmesi ve aile içinde bakımın desteklenmesi.

Hedef 2

Yaşlıların, Özellikle Kadınların Bakım Veren Rollerinin Desteklenmesi

Eylemler

(a) Bakım veren yaşlılar ve aileleri için dinlenme olanakları dahil olmak üzere, sosyal destek, bilgilendirme ve öneriler sağlanması,

(b) Bakım veren yaşlılara özellikle kadınlara yardımcı olunması ve sosyal, ekonomik, psikolojik ve özel gereksinimlerinin karşılanması,

(c) Torun yetiştirmede, büyükanne ve büyükbabaların pozitif rollerinin güçlendirilmesi,

(d) Hizmet sunum planlarında, bakım veren yaşlıların giderek artan sayılarının dikkate alınması.

İhmal, İstismar ve Şiddet

Dünya üzerinde, yaşlılara karşı – fiziksel, psikolojik, duygusal ve ekonomik yönden – ihmal, istismar ve şiddet her sosyal, ekonomik, etnik ortamda ve coğrafi bölgede bulunabilir. Yaşlanma süreci beraberinde zor iyileşmeyi getirdiği için, istismarın yaşlı kurbanları fiziksel ya da duygusal travmadan hiçbir zaman tam olarak kurtulmayabilirler. Travmanın etkisi, duyulan utanç ve korkunun yardım istemeyi engellemesi ile daha da kötüleşebilir. Toplumlar, istismarı önlemek, yaşlı bireylere karşı işlenen suçları azaltmak ve yasadışı uygulamaları engellemek için işbirliği içinde mücadele etmelidirler. Bu alanlarda çalışan uzmanların, bakım verenler tarafından evde, toplumda ve hastanelerde gerçekleştirilecek potansiyel ihmal, istismar ve şiddeti tanımlayabilmeleri gerekmektedir.

Yaşlı kadınlar, ayrımcı toplumsal tutumlar ile kadın haklarının anlaşılmamış olması ve uygulanmaması nedeniyle fiziksel ve psikolojik şiddet açısından daha fazla risk altındadır. Bazı olumsuz geleneksel uygulamalar ve alışkanlıklar, yaşlı kadınlara karşı istismar ve şiddeti beraberinde getirmekte, sıklıkla yoksulluk ve yasal korunmaya ulaşılabilirliğin sağlanamaması nedeni ile durum daha da kötüleşmektedir.

Kadınların yoksulluğu, krediler, mülkiyet sahibi olmaması, miras bırakılmaması, eğitim ve destek hizmetlerine ulaşamaması ve karar verme mekanizmalarındaki sınırlı rolleri başta olmak üzere ekonomik olanakların ve otonominin sağlanamaması ile doğrudan ilişkilidir. Aynı zamanda, yoksulluk, kadınları cinsel istismar açısından da risk altına sokabilir.

Hedef 1

Yaşlılara Karşı Her Türlü İhmal, İstismar ve Şiddetin Ortadan Kaldırılması

Eylemler

(a) Yaşlı istismarı, özellikleri ve nedenleri konusunda, medya ve bilinçlendirmeye yönelik diğer kampanyalarla uzmanların duyarlı hale getirilmesi ve toplumun eğitilmesi,

(b) Kadınların sağlık ve refahını olumsuz etkileyen dul kalma ile ilgili dinsel inanışların ortadan kaldırılması,

(c) Yaşlı istismarının ortadan kaldırılması için yasal düzenlemeler yapılması ve bu çabaların desteklenmesi,

(d) Yaşlıları ilgilendiren zararlı geleneksel uygulamaların ortadan kaldırılması,

(e) Yaşlı istismarını ortadan kaldırmak için, toplum kalkınma çalışmaları ile, sivil toplum örgütleri dahil olmak üzere sivil toplum ve hükümet arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi,

(f) Özellikle acil durumlarda, ihmal, istismar ve şiddetten korunmaları ve toplumun bilinçlendirilmesi ile yaşlı kadınlara karşı her türlü ihmal, istismar ve şiddet riskinin en aza indirilmesi,

(g) Yaşlılara karşı uygulanan her türlü şiddetin tipi, nedenleri, doğası, yaygınlığı, önemi ve sonuçları üzerinde daha fazla araştırma yapılmasının teşvik edilmesi, araştırma ve çalışmaların bulgularının geniş çapta duyurulması.

Hedef 2

Yaşlı İstismarına Yönelik Destek Hizmetlerin Verilmesi

Eylemler

(a) İstismar kurbanlarına gerekli hizmetlerin verilmesi ve istismara uğrayan bireyler için rehabilitasyon programları sağlanması,

(b) Toplum, sağlık çalışanları ve sosyal hizmet uzmanlarının yaşlı istismarı açısından şüpheli durumları ihbar etmelerinin teşvik edilmesi,

Sağlık çalışanları ve sosyal hizmet uzmanlarının, yaşlıları, istismardan koruma ve destek konusunda bilgilendirmelerinin teşvik edilmesi,

(c) Bakım veren mesleklerin eğitimine, yaşlı istismarı konusunun dahil edilmesi,

(d) Yaşlıların, tüketicilerin yanıltılması konusunda eğitilmeleri amacıyla bilgilendirme programları hazırlanması.

Yaşlanmaya Bakış Açısı

Yaşlanma konusunda pozitif bir bakış açısı kazanmak, Yaşlanma 2002 - Uluslararası Eylem Planı'nın vazgeçilmez bir parçasıdır. Bütün tarih boyunca, yaşam boyu elde edilen deneyimler sonucu kazanılmış otorite, bilgelik, onur ve sınırlamaların tanınması, yaşlılara karşı gösterilmesi gereken saygının doğal bir özelliği olmuştur. Bazı toplumlarda, bu değer yargıları, sıklıkla ihmal edilmekte ve yaşlanma ile artan sağlık ve destek hizmetlerine olan gereksinimler nedeniyle, yaşlılar, ekonomi üzerine büyük bir yük gibi gösterilmektedir. Sağlıklı yaşlanma, doğal olarak gittikçe artan bir öneme sahip olsa da, toplumun sağlık hizmetlerinin dağılımı ve maliyeti, emekli maaşları ve diğer hizmetlere odaklanması, bazen, yaşlanmaya bakış açısını olumsuz etkilemektedir. Yaşlıların, topluma önemli katkıları olan etkili, farklı ve yaratıcı bireyler olarak kabul edilmeleri gerekmektedir. Yaşlı kadınlar hakkındaki görüşler, özellikle yanıltan olumsuz örneklerden etkilenmektedirler : Katkıları, güçleri, kaynak yaratmaları ve insan olmaları göz ardı edilerek, sıklıkla, güçsüz ve bağımlı olarak algılanmaktadır. Bu bakış açısı, bölgesel ve ulusal düzeyde yapılan dışlama uygulamalarını desteklemektedir.

Hedef I

Yaşlıların Otorite, Bilge, Üretken Özelliklerinin ve Diğer Önemli Katkılarının Toplum Tarafından Tanınmasının Sağlanması

Eylemler

(b) Süregelen yanlış inanışlar ve yanıltmalar ile baş edilebilmesi için bireysel ve toplum olarak geçmiş ve günümüzdeki katkılarını tanımaya ve takdir etmeye yönelik sorumluluğun geliştirilmesi amacıyla bir politika çerçevesi çizilmesi, bu politikanın yaygın olarak desteklenmesi ve sonuç olarak, yaşlı bireylere saygı, onur, duyarlılık ve takdir ile davranılması,

(c) Yeti yetersizliği olanlar dahil olmak üzere yaşlıların bilgelik, güç, katkı, cesaret ve kaynak yaratma özelliklerinin vurgulanabilmesi için medyanın desteklenmesi,

(d) Eğitimcilerin, yaşlılar da dahil olmak üzere, her yaş grubundan bireyin topluma yaptığı katkıları kavramasının sağlanması ve bu konunun eğitim içeriğine dahil edilmesinin desteklenmesi,

(e) Medyanın, tipik örneklerin dışına çıkıp insanlığın bütün çeşitliliğini içeren yayınlar yapması için desteklenmesi,

(f) Medyanın, değişimin habercisi olduğunu ve kırsal kesimler de dahil olmak üzere yaşlıların kalkınma stratejileri üzerinde rollerinin tanınması konusunda öncülük yapabileceğinin kavranması,

(g) Medyada yer alan, yaşlıların aktivite ve sorunlarını içeren yayınlarda, yaşlı bireylerin katılımlarının artırılması ve kolaylaştırılması,

(h) İş ortamlarında yaş grubu ayrımcılığı yapılmasının engellenmesi ve yaşlılar hakkındaki pozitif bakış açılarının sunulması için medyanın, özel ve kamu sektörünün teşvik edilmesi,

(i) Öz güvenlerini artırmak için yaşlı kadınların katkılarının vurgulanması ve pozitif bakış açısının teşvik edilmesi.

Uygulama ve İzlem

Yaşlanma 2002 -Uluslararası Eylem Planı'nın uygulamaları, meydana gelecek demografik değişimlere yanıt vermek, yaşlıların beceri ve enerjilerini harekete geçirmek için bütün düzeylerde sürdürülebilir etkinlikleri gerektirmektedir. Yeni güçlüklerin üstesinden gelmek için, sistematik bir değerlendirme yapılmalıdır. Bunlara ek olarak, gelişmekte olan ülkelerin yaşlanma ile ilgili politikalarını sürdürebilmeleri için uluslararası yardıma sürekli olarak ihtiyaç bulunmaktadır.

Eylem Planı'nın uygulanması, yaşlıların sosyal kalkınması için, insan onuru, insan hakları, eşitlik, saygı, barış, demokrasi, karşılıklı sorumluluk ve işbirliğine dayalı, politik, ekonomik, etik ve ruhsal bir bakış açısı ile bireylerin farklı din ve etik değerleri ile kültürel geçmişlerine tam olarak saygı duyulmasını gerektirmektedir.

Ulusal Eylem

Hükümetlerin, Yaşlanma 2002 -Uluslararası Eylem Planı'nın önerilerinin yaygın olarak yürütülmesi konusunda, öncelikli yükümlülükleri bulunmaktadır. Bu planın başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için, yaşlanmanın ve yaşlı bireylerin sorunlarının ulusal kalkınma kapsamında ve yoksulluğun ortadan kaldırılması stratejileri içinde ele alınması, atılması gereken önemli bir adımdır. Programların yenilenmesi, ekonomik kaynakların harekete geçirilmesi ve insan kaynaklarının geliştirilmesi eşzamanlı olarak yapılacaktır. Planın uygulama sürecindeki ilerleme, hükümetler arasındaki etkili işbirliğine, sivil toplumun ve özel sektörün her kesimine bağlı olduğu kadar demokrasi, yasalar, bütün insan haklarına ve temel özgürlüklere saygı üzerine kurulu olanaklar sağlayan çevre ile ulusal ve uluslararası düzeylerde iyi yönetime bağlıdır.

Sivil toplum örgütlerinin Uluslararası Eylem Planı'nın uygulanması, değerlendirilmesi ve izlenmesi konularında, hükümetleri destekleme rolleri önemlidir.

Eylem Planı'nın kuruluşlardaki uygulamalarının izlenmesi amacıyla yaşlanma konusunda kurulların ve ulusal komitelerin kurulması için çaba gösterilmelidir. Özellikle yaşlıların organizasyonları dahil olmak üzere sivil toplumun ilgili sektörlerinin temsilcilerini de içeren ulusal yaşlanma komiteleri, çok önemli katkılarda bulunabilir ve yaşlanma konusunda işbirliği ve danışmanlık için ulusal mekanizma görevini yerini getirebilir.

Planın uygulanmasında diğer temel faktörler de, yaşlıların etkili organizasyonları, yaşlanma konusundaki eğitim, öğretim ve araştırma aktiviteleri ve politikaların planlanması, izlenmesi ve değerlendirme için cinsiyete ve yaşa göre veri toplanması gibi ulusal düzeyde veri toplanması ve analizidir. İlerleme hızının bağımsız ve tarafsız olarak izlenmesi önemli olduğu için bağımsız merkezler tarafından yürütülebilir. Sivil toplum kadar hükümetler de önderlik yaparak, yaşlı bireyleri temsil eden ve onları destekleyen kuruluşlar tarafından kaynakların harekete geçirilmesini kolaylaştırılabilirler.

Uluslararası Eylem

Küreselleşme, ticaret, yatırım ve kaynakların akışı ile bilgi teknolojisi dahil olmak üzere teknolojiye gelişmeler yoluyla dünya ekonomisinin büyümesi, yaşam standartlarında iyileşme ve kalkınma adına yeni olanaklar sunmaktadır. Aynı zamanda, ciddi ekonomik krizler, güvensizlik, yoksulluk, toplumdan dışlanma ve eşitsizlikler gibi ciddi sorunlar da yaşanmaktadır. Başta az gelişmiş ülkeler olmak üzere, gelişmekte olan ve ekonomileri geçiş döneminde olan bazı ülkelerin küresel ekonomiye tam olarak katılması ve bütünleşmesi yönünde bazı önemli engeller bulunmaktadır. Sosyal ve ekonomik kalkınmanın sağladığı yararlar, bütün ülkeler için geçerli olmadıkça, giderek artan sayıda birey ve hatta bölgeler küresel ekonomi dışında kalacaktır. İnsanları ve ülkeleri etkileyen bu tür engelleri aşmak ve bütün bireylerin yararı için ortaya konulan bu olanakların sağladığı her türlü potansiyelin saptanması için, en kısa sürede harekete geçilmelidir.

Küreselleşme, hem birçok yarar sağlar, hem de bazı zorluklar getirir. Gelişmekte olan ülkeler ve ekonomileri geçiş döneminde olan ülkeler, bu tür olanaklardan yararlanmakta ve engellerin üstesinden gelmekte bazı zorluklar yaşamaktadır. Küreselleşme tam anlamıyla her kesimi içermeli ve eşitliği getirmelidir. Ulusal ve uluslararası düzeyde, bütün engelleri ortadan kaldırmak ve olanaklardan yararlanabilmek için, gelişmekte olan ülkeler ve ekonomileri geçiş döneminde olan ülkelerin tam ve etkili katılımı ile düzenlenen ve yürütülen politika ve önlemlere ihtiyaç duyulmaktadır.

Ulusal kalkınma çalışmalarına yardımcı olunması için, az gelişmiş, gelişmekte olan ve ekonomileri geçiş döneminde olan ülkelerde, yardımların ve ekonomik

desteğin öneminin kavranması yanında planın uygulanması sırasında uluslararası işbirliğinin kurulması gerekmektedir.

- Ulusal kalkınma çalışmalarının tamamlanması için, uyumun, yönetimin ve uluslararası ekonomik ve ticari sistemlerin tutarlılığının en kısa sürede artırılması gerekmektedir. Bu sonuca ulaşmak için, küresel ekonomi yönetimindeki gelişmelerin sürdürülebilmesi ve kalkınmanın sağlanması için Birleşmiş Milletler'in liderlik rolünün güçlendirilmesi çok önemlidir. Aynı amaçla, ulusal düzeyde bütün ilgili bakanlık ve kuruluşlar arası işbirliğinin güçlendirilmesi için çaba harcanmalıdır. Ekonomik büyümenin sürdürülmesi, yoksulluğun ortadan kaldırılması sürdürülebilir kalkınma amaçlarına hizmet eden Milenyum Deklarasyonu koşullarını sağlamak için, uluslararası kuruluşlar arasında uyum sağlanmalı ve uluslararası düzeyde politika ve program işbirliği desteklenmelidir.
- Uluslararası ekonominin yapılandırılmasında, devam etmekte olan reform niteliğindeki önemli çalışmalar ve çabalar, şeffaflık içinde sürdürülmeli ve gelişmekte olan ülkeler ve ekonomileri geçiş döneminde olan ülkelerin de, bu sürece etkili katılımı sağlanmalıdır. Reformun temel amaçlarından biri, kalkınma için mali kaynak ayrılması, bir diğeri de yoksulluğun ortadan kaldırılmasıdır. Yerel finans sektörlerinin, kalkınmayı destekleyen ve uluslararası ekonomik yapıların önemli bir bileşeni olan ulusal kalkınma çabalarına hayati katkıları göz ardı edilmemelidir.
- Az gelişmiş ülkelerin, gelişmekte olan az gelirli ülkelerin ve gelişmekte olan orta gelirli ülkelerin, hızlı ve uyum içinde, borç sorunlarına etkili çözümler bulmak için, uygun olan durumlarda, projeler için borç değiş tokuşu gibi borçları azaltmaya yönelik iyi işleyen uygun mekanizmalarla borçların uzun vadeye yayılmasını sağlayan ulusal ve uluslararası önlemler yoluyla kapsamlı, kalkınmada eşitliğe dayalı ve kalıcı uygulamalarla harekete geçmek gerekmektedir.
- Gelişmekte olan ülkeler için, Milenyum Deklarasyonu'nda belirtilenler dahil olmak üzere, uluslararası düzeyde karar verilmiş kalkınmaya yönelik amaçlar ve hedeflere ulaşılmaya çalışılıyorsa, ODA ve diğer kaynakların önemli oranda artırılması gerekmektedir.
- Gelişmiş ülkelere henüz gerçekleştirilmek için somut çaba göstermemiş olanların gayrisafi milli hasılasının (GSMH) %0.7'sini geliştirmekte olan ülkelere, GSMH'nin %0.15'ini ise az gelişmiş ülkelere ODA olarak verilmesini sağlayarak katkıda bulunma hedefine ulaşma yönünde zorlamakta ve ODA'nın kalkınma amaç ve hedeflere ulaşmada etkili olarak kullanılmasını sağlayarak geliştirmekte olan ülkelerin kalkınma çalışmalarının ilerlemesini desteklemektedir.

Plan'ın uygulanmasına olanak tanınması ve desteklenmesi için, odaklanmış uluslararası işbirliği çabalarının artırılması ve gelişmiş ülkeler ile uluslararası kalkınma temsilcilikleri arasında etkili bir birliktelik sağlanması gerekmektedir. Gelişmekte olan ülkeler ve ekonomileri geçiş döneminde olan ülkelere Eylem Planı'nın uygulamaları sırasında, uluslararası finans kuruluşları ile bölgesel kalkınma bankalarının, yaşlı bireylerin kalkınma kaynakları olarak kabul görmesinin sağlanması için borç verme ve

kredilendirme kurallarını tekrar gözden geçirip ayarlamalar yapmaları, politika ve projelerinde, yardım çalışmalarının bir parçası olarak, yaşlılar ile ilgili konulara yer vermeleri sağlanmalıdır.

Benzer şekilde, ülke düzeyindeki proje ve programlar da dahil olmak üzere Birleşmiş Milletler fon ve programlarının kapsamına yaşlılık ile ilgili konuların alınması önemlidir. Uluslararası toplum ve uluslararası kalkınma temsilcilikleri tarafından, gelişmekte olan ülkelerde yaşlanma konusunda eğitim ve kapasite gelişimi üzerinde çalışan kuruluşlar desteklenmelidir.

Uluslararası yaşlanma konusundaki işbirliğinde öncelikler arasında, deneyim ve iyi uygulamaların, araştırmacılar ve araştırma bulgularının paylaşılması, politika ve programların desteklenmesi amacıyla veri toplanması ve uygun olan durumlarda, gelir getiren projelerinin planlanması ve uygulanması, elde edilen bilgilerin duyurulması bulunmaktadır.

Birleşmiş Milletler'in Koordinasyon sağlayan Üst Yöneticiler Kurulu Sistemi, Yaşlanma 2002 - Uluslararası Eylem Planı'nın sistem içinde uygulanmasını gündemine almalıdır. Dünya Yaşlanma Asamblesi'ne hazırlık yapılması için, Birleşmiş Milletler sistemi içinde ortaya konulan temel noktalar korunmalı ve güçlendirilmelidir. Birleşmiş Milletler sisteminin Plan'ın uygulanması ile ilgili sorumluluklarını yerine getirebilmesi için kurumsal kapasitesi artırılmalıdır.

Birleşmiş Milletler sisteminin yaşlanma konusundaki temel noktası olan, Ekonomik ve Sosyal İlişkiler Programı'nın bu konudaki asıl etkinliği, Plan'ın uygulanmasının kolaylaştırılması ve desteklenmesidir. Bu eylem, politika geliştirilmesi ve uygulanması konusunda rehber hazırlanması, yaşlanma ile ilgili konuların kalkınma gündemine dahil edilmesi, sivil toplum ve özel sektör ile iletişime geçilmesi ve bilgilerin paylaşılmasını içermektedir.

Birleşmiş Milletler bölgesel komisyonlarının, Planı bölgesel eylem planları halinde uygulamak konusunda sorumluluğu bulunmaktadır. Gerekliğinde, ulusal kuruluşlara yaşlanma konusundaki etkinliklerinin yürütülmesi ve izlenmesi konusunda destek vermelidir. Ekonomik ve Sosyal Konsey, bölgesel komisyonların kapasitesini güçlendirmelidir. Bölgesel sivil toplum örgütleri, Plan'ın geliştirilmesi amacıyla bilgi ağı kurmaya yönelik çabaları için desteklenmelidir.

Araştırma

Başta gelişmekte olan ülkeler olmak üzere bütün ülkelerde, yaşlanma ile ilgili farklı alanlarda, özelleşmiş ve ileri araştırmaların desteklenmesi ve artırılması gerekmektedir. Yaş ve cinsiyete özel veri toplanması ve analiz edilmesi dahil olmak üzere araştırmalar, etkili politikalar için gerekli dayanağı sağlar. Plan'ın araştırma bileşeninin temel görevi, Etkinlik Planı'nda belirtildiği gibi önerilerin ve eylemlerin uygun şekilde yürütülmesinin kolaylaştırılmasıdır. Güvenilir bilgilerin olması, meydana gelen sorunların belirlenmesi ve gerekli önerilerde bulunulabilmesi için son

derece önemlidir. Anahtar göstergeler gibi, kolay ve pratik araçların geliştirilmesi ve kullanılması da, zamanında politik yanıt verilebilmesi için gereklidir.

Yaşlanmaya yönelik politikaya yanıtların verilmesi ve Yaşlanma 2002 - Uluslararası Eylem Planı'nın desteklenmesi amacı ile yaşlanma konusunda uluslararası düzeyde araştırmalar yapılması gerekmektedir. Yaşlanma konusunda yapılan araştırmalar, uluslararası işbirliğinin geliştirilmesinde yardımcı olacaktır.

Küresel İzlem, Gözden Geçirme ve Yenileme

Planın uygulanması sırasında, üye devletler tarafından sistematik olarak gözden geçirilmesi, yaşlı bireylerin yaşam kalitesinin yükseltilmesindeki başarının sağlanması için gereklidir. İlgili taraflar ile işbirliği içinde olan hükümetler, değerlendirmeler sonrası uygun düzenlemeler konusunda karar verebilirler. Üye devletler tarafından değerlendirme sonuçlarının düzenli olarak paylaşılması oldukça önemlidir.

Sosyal Kalkınma Komisyonu, Yaşlanma 2002 - Uluslararası Eylem Planı uygulanmalarının izlenmesi ve değerlendirilmesinden sorumludur. Komisyon, çalışmalarında, Eylem Planı'nın son halinde belirtildiği gibi, yaşlanmakta olan nüfusun farklı boyutlarını göz önünde bulundurmalıdır. Asamble için, etkili izlem amacı ile gözden geçirme ve değerlendirmelerin büyük önemi bulunmaktadır ve kısa süre içinde yöntemlere karar verilmesi gerekmektedir.